

Steinar Mørch-Olsen

ROBEK

Effekten av statlig kontroll

Masteroppgave i Styring og ledelse

Høgskolen i Oslo og Akershus, Fakultet for samfunnsfag

Oslo 2013

Forord

Høst-semesteret 2013 er i ferd med å avsluttes, og denne masteroppgaven markerer slutten på studietiden ved Høgskolen i Oslo og Akershus, avdeling SAM. Masterstudiet i styring og ledelse skulle egentlig vare 3 år, men for meg har studietiden blitt noe lengre grunnet blant annet 2 relativt lange pappapermisjoner. Jeg vil takke administrasjon ved HiOA for tålmodighet, forståelse og hjelpelighet i forbindelse med dette. Jeg vil få benytte anledning til å takke for inspirerende og dagsaktuelle forelesninger og givende diskusjoner som har vært verdifullt også i mitt arbeidsliv. Fagkombinasjonen til både master- og bachelorstudiet er etter min mening meget relevant for de som ønsker å jobbe i eller mot offentlig sektor. Jeg vil rekke en stor takk til professor Åge Johnsen som har vært en stor inspirasjonskilde hva angår metoder og tankesett, noe som for meg har hatt stor verdi i arbeidslivet. Åge Johnsen har vært min veileder på denne oppgaven.

Denne oppgaven er et resultat av prioriteringer mellom eget firma, barnepass og fritid, men når nå resultatet foreligger ser jeg at det har vært en lærerik prosess, og håper også eventuelle lesere vil ha glede av oppgaven.

Oppgaven ser på ROBEK (register for betinget godkjenning og kontroll), og hvordan registeret påvirker kommunenes økonomistyring.

Bergen, november 2013

Sammendrag

For kommuner i økonomisk ubalanse skal vedtak om låneopptak og langsiktig leie godkjennes av Fylkesmannen. I denne masteroppgaven har jeg analysert hvordan (og i hvilken grad) registrering i ROBEK påvirker en kommunes økonomiske utvikling. Jeg benytter regresjonsanalyser som ser på endringer i ulike økonomiske resultatstørrelser fra regnskapsåret 2003 til regnskapsåret 2012. Kommunene er delt inn i tre grupperinger; kommuner uten historikk i ROBEK, kommuner registrert i ROBEK over 2 år og kommuner registrert i ROBEK i til sammen mindre enn 2 år.

Gjennomførte analyser viser korrelasjon mellom den uavhengige variabelen tilknytning til ROBEK, og de utvalgte resultatstørrelsene analysene tar for seg. Analysene viser at kommuner registrert i ROBEK over 2 år har hatt mindre vekst i brutto driftsinntekter og langsiktig gjeld i perioden 2003-2012 enn kommuner uten historikk i ROBEK. Videre avdekker analysene trender om at kommuner registrert i ROBEK over 2 år marginal har styrket sitt brutto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter og netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter i perioden 2003-2012 sammenlignet med kommuner uten historikk i ROBEK. Det er også en tendens som peker i retning av at kommuner registrert i ROBEK over 2 år har hatt lavere vekst i langsiktig gjeld i % av brutto driftsinntekter enn kommuner uten historikk i ROBEK. For resultatstørrelsene endring i arbeidskapital i % av brutto driftsinntekter 2003-2012, endring rentekostnader i % av langsiktig gjeld 2003-2012 og endring i avdragskostnader i % av langsiktig gjeld 2003-2012 er det kun avdekket marginale endringer, men disse tendensene anses som usikre.

Abstract

The local government act § 60 gives rules about state review and approval of financial obligations for municipalities in economical difficulties. These municipalities are registered on "register for Governmental Approval of Financial Obligations" (ROBEK).

The purpose of this study is to look at the effect this has on the economical development of a municipality.

I have used regression analysis to look at the changes in different economical results from financial years 2003 to 2012. The municipalities are divided in to three groups; municipalities with no ROBEK history, municipalities registered on ROBEK more than 2 years and municipalities registered on ROBEK less than 2 years.

The analyses show correlation between the independent variable "association with ROBEK" and the chosen dependent variables. Municipalities registered in ROBEK more than 2 years have had less growth in gross operating revenue and long term debt than municipalities with no association with ROBEK. The analyses also show trends towards that municipalities registered on ROBEK more than 2 years, marginally have improved their gross operating surplus and net operating revenue as a percentage of gross operating revenue in the period, when compared to municipalities with no ROBEK history

There is also a trend towards municipalities registered on ROBEK more than 2 years have had a lower growth in long term debt as a percentage of gross operating revenue then municipalities with no ROBEK history.

For the dependent variable change in working capital as a percentage of gross operating revenue 2003-2012, change in interest expense as a percentage of long term debt 2003-2012 and change in installments paid as a percentage of long term debt 2003-2012, there is only found marginal changes, and these results are considered uncertain.

Innhold

Forord.....	2
Sammendrag.....	3
Abstract	4
1 INNLEDNING	6
1.1 Motivasjon.....	6
1.2 Problemstilling.....	7
1.3 Avgrensning.....	8
1.4 Disposisjon.....	9
2 TEORETISK GRUNNLAG.....	10
2.1 Formålet med ROBEK-registeret	10
2.2 ROBEK-registerets historie	10
2.3 Regelverket omkring ROBEK.....	11
2.4 Aktuell forskning omkring ROBEK-registrering.....	12
2.5 Sammenheng mellom økonomistyring og kommunens finansielle resultat.....	13
2.6 Om resultatstørrelsene	19
3 METODE	26
3.1 Regresjonsanalyse	26
3.2 Valg av avhengige og uavhengige variabler	28
3.3 Valget av populasjon i regresjonsanalysen	30
3.4 Refleksjoner omkring metodiske valg	31
4 MODELLENE.....	32
5 ANALYSE	37
5.1 Univariat analyse	37
5.2 Bivariat analyse	38
5.3 Multippel regresjonsanalyse	47
6 KONKLUSJON.....	54
7 LITTERATURLISTE	55

1 INNLEDNING

Denne oppgaven er avsluttende oppgave i en treårig deltidsmastergrad i styring og ledelse ved Høgskolen i Oslo og Akershus, og tilsvarer 30 studiepoeng (et semester). Oppgaven er en videreføring av min bacheloroppgave fra høsten 2006 i Offentlig styring ved Høgskolen i Oslo, og vil ta for seg en problematikk jeg fortsatt anser for å være svært spennende og aktuell. Problematikken er på samme måte som høsten 2006 relativt utforsket mark, og knytter seg til register for betinget godkjenning og kontroll, kalt ROBEK. Registeret har vært i bruk siden 2001, bacheloroppgaven ble skrevet i 2006, altså da registeret var fem år gammelt. Mye har skjedd på denne tiden, og grunnlaget for å se langtidseffekter av registeret bør være bedre i dag enn i 2006.

ROBEK og statlig kontroll over kommunene har de siste årene fått mye oppmerksomhet både politisk og gjennom media, ikke minst på grunn av Terra-saken. Kommunene Haugesund, Kvinesdal, Vik, Bremanger, Hemnes, Hattfjelldal, Rana og Narvik hadde investert lånte penger med sikkerhet i fremtidige kraftinntekter. Investeringene gikk med store tap, og debatten rundt statlig styring av kommunene ble igjen høyaktuell. Daværende kommunalminister Magnhild M. Kleppa varslet kort tid etter at Terra-saken var et faktum (eksempelvis i e24.no den 27.11.2007), at innstramminger i regelverket ville komme, og den 16. juni 2009 var ny forskrift om kommuners og fylkeskommuners finansforvaltning gjeldende. Den nye forskriften har strengere krav både til oppfølging av finansforvaltningen og til grad av risikoeksponering enn tidligere forskrift.

I dag er det igjen debatt om kommuneforvaltningen, for eksempel når det gjelder kommunestrukturen. Det synes som at det er flertall på Stortinget for å endre på dagens kommunestruktur, jf. Samarbeidserklæringen mellom Høyre, FRP, Venstre og KrF Dette kan påvirke forholdet mellom staten og kommunene og hvordan kommunene styres, men denne oppgaven tar dagens styringssystem som gitt.

1.1 Motivasjon

Kommunene er under ett stadig stort press, hvor de økonomiske rammene styres stramt av rikspolitikkerne. Samtidig stilles det høye krav fra innbyggerne som bruker de kommunale tjenestene, når det gjelder kvalitet, tilgjengelighet og service. Sektoren er også under et press knyttet til at private aktører ønsker å komme inn på de markedene som til nå har vært styrt av det offentlige, og ønsker å tilby de samme tjenestene, eksemplvis innenfor samferdsel, helse-

og omsorg, kraftforsyning, avfallshåndtering mv. EU-direktiver legger føringer om krav til konkurranseutsetting, eksempelvis gjennom lov- og forskrift om offentlige anskaffelser, som har gjort det vanskeligere for kommunene å utføre produksjon i egenregi, særlig hva angår renovasjonssektoren. Kommunesektoren har ansvaret for viktige velferdstjenester som skole, barnehage, pleie og omsorg og sosialhjelp, og skal levere tjenester av høy kvalitet, tilpasset innbyggernes og lokalmiljøets behov. En bærekraftig kommuneøkonomi er en forutsetning for et godt velferdstilbud i hele landet, og derfor er det viktig at kommunene har best mulig instrumenter, incitament og et godt utgangspunkt for å gjøre sin kommune økonomisk bærekraftig samtidig som et best mulig tjenestetilbud opprettholdes.

Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) anbefaler at netto driftsresultat utgjør omtrent tre prosent av inntektene til en kommune (TBU 2011: 45). Tall fra statistikkbanken KOSTRA viser at landsgjennomsnittet for kommuner utenom Oslo har ligget under dette anbefalte nivået de siste årene. Verst var det i 2008, da finanskrisen slo inn. Da var snittet for første gang negativt (-0,6 prosent). I perioden 2010 til 2012 var gjennomsnittet for kommunene utenom Oslo et netto driftsresultat på 2,2 prosent i 2010, 1,8 prosent i 2011 og 2,6 prosent av brutto driftsinntekter i 2012 (Kilde: www.SSB.no/kostra).

1.2 Problemstilling

Dagens lov om kommuner og fylkeskommuner er fra 1992, men den har etter dette blitt justert flere ganger. Staten har siden 1920-årene ført et nokså omfattende tilsyn med virksomhetene i kommuner, men kontroll- og tilsynsregimet har variert en god del gjennom årene (Mauland, 2006:2). Dagens kommunelov fra 1992 ønsket å bidra til et styrket lokalt selvstyre, og i tråd med denne intensjonen ble mange statlige kontrollordninger fjernet eller nedtonet. Den statlige kontrollen som i dag finnes er hjemlet i kommunelovens kapittel 10. § 60 hjemler register om betinget godkjenning og kontroll, og denne ble opprettet i 2001. For mange er ROBEK mer kjent som en "svarteliste" for kommuner med dårlig økonomi.

I følge forarbeidene til § 60 skal "betinget kontroll av årsbudsjettet inntre når en kommune er i økonomisk ubalanse". Dette uttrykkes ved at den enkelte kommune:

- Har vedtatt å fastsette et årsbudsjett uten at alle utgifter er dekket inn på budsjettet, eller
- har vedtatt å fastsette at et regnskapsmessig underskudd skal fordeles ut over det påfølgende budsjettår etter at årsregnskapet er fremlagt, eller

- ikke følger vedtatt plan for dekning av underskudd (Ot.prp. nr. 43, 1999–2000: 171).

Kommuner som er registrert i ROBEK må ha departementets godkjenning for å ta opp lån og for å kunne leie bygninger, anlegg og varige driftsmidler som kan påføre kommunen utgifter utover de fire neste budsjettårene. ROBEK er altså et register for kommuner som oppfyller et eller flere av tre gitte kriterier, og som fratrar kommunene selvbestemmelse over enkelte beslutninger som påvirker kommunenes økonomiske situasjon. I den sammenhengen er det interessant å se på hvordan listeoppføring påvirker kommunenes økonomiske atferd og resultat. Oppgaven tar sikte på å beskrive hvordan registrering i ROBEK innvirker på kommunenes økonomistyring.

Problemstillingen som søkes besvart i oppgaven er som følger:

- *Hvordan (og i hvilken grad) påvirker registrering i ROBEK en kommunes økonomiske utvikling?*

Oppgaven søker å belyse de eventuelle innskrenkninger ROBEK gir i den enkelte kommunes selvbestemmelse over økonomiske tiltak, og å undersøke hvorvidt innskrenkningene letter eller kompliserer kommunens evne til å bedre kommunens økonomiske situasjon. Det vil i henhold til forarbeidene til loven ”oppfattes som belastende å få vedtak underkjent av statlige myndigheter”, men oppgaven søker å undersøke om denne kontrollen bidrar til å vanskeliggjøre eller forenkle en positiv økonomisk utvikling.

1.3 Avgrensning

I oppgaven vil jeg kun fokusere på kommuner, fordi det per i dag ikke er noen fylkeskommuner registrert i ROBEK. Riktignok var alle fylkeskommunene registrert en periode. Ingen av fylkeskommunene oppfylte ”kriteriene” for å være i økonomisk ubalanse, ref. forarbeidene til Kommunelovens § 60. Det var i den aktuelle perioden snakk om en reform som kunne føre til at fylkeskommunene ble slått sammen til regioner (forvaltningsreformen, se Ot. prp nr. 14, 2006–2007: 4). ROBEK-registreringen av alle fylkeskommunene fikk lite oppmerksomhet av media, og Kommunal- og regionaldepartementet valgte heller ikke å varsle registreringene ekstraordinært. Hvorfor fylkeskommunene ble registrert i denne perioden er noe usikkert. Det finnes ingen konkret begrunnelse, men en kan spekulere i at registreringene kan ha hatt som mål å kontrollere

låneopptakene til de ulike fylkene i forkant av eventuelle sammenslåinger, som følge av en mulig reform.

1.4 Disposisjon

Denne oppgaven er bygget opp slik at jeg innledningsvis i kapittel 2 *Teoretisk grunnlag* vil gjennomgå det teoretiske grunnlaget rundt ROBEM, statlig kontroll og styring, herunder en gjennomgang av statlige tilskudd og kommunenes egen evne til å justere på sine inntekter. Kapittel 2 avsluttes med en gjennomgang av de resultatstørrelsene jeg ønsker å benytte i min analyse. Resultatstørrelsene vil være de avhengige variablene i analysen. Kapittel 3 *Metode* er en beskrivelse av regresjonsanalysen jeg vil gjennomføre. I kapittel 4 *Modeller* følger en beskrivelse av de uavhengige variablene i analysen og hvilke sammenhenger jeg søker vurdert. I kapittel 5 *Analyse* vil jeg analysere de funn regresjonsanalysen gir. Avslutningsvis vil jeg oppsummere mine funn og trekke konklusjoner i lys av oppgavens problemstilling i kapittel 6.

2 TEORETISK GRUNNLAG

2.1 Formålet med ROBEEK-registeret

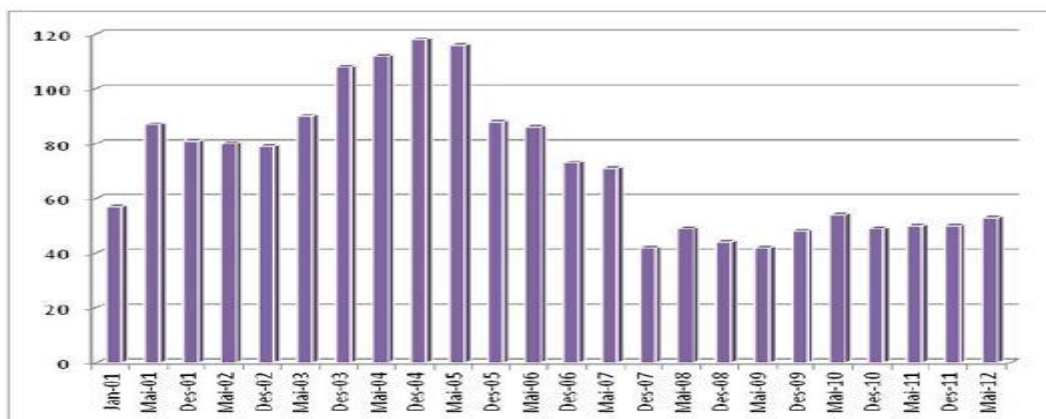
Formålet med ROBEEK og det øvrige rammeverket for kommuneøkonomien er å unngå at kommuner havner i alvorlig økonomisk uføre (sist referert i nasjonalbudsjettet for 2014). Med ROBEEK har staten mulighet til å sikre en forsvarlig kommuneøkonomi gjennom kontroll av store låneopptak og langsiktige leieavtaler. Kommuner og fylkeskommuner som har kommet i økonomisk ubalanse føres inn i dette registeret, og må da ha godkjenning fra Kommunal- og regionaldepartementet for å kunne foreta gyldige vedtak om låneopptak eller langsiktige leieavtaler. I praksis vil det si at fylkesmannen skal godkjenne kommunens vedtak som omfatter opptak av lån og finansiell leasing, leie av bygninger, anlegg, og varige driftsmidler, som kan påføre kommunen utgifter utover de fire neste budsjettår. Fylkesmannen skal også kontrollere lovligheten av kommunestyrets budsjettvedtak. Kommunen får med andre ord et snevrere handlingsrom, i form av at det legges begrensinger for nye investeringer. Dette gjøres fordi kommunen skal konsentrere seg om å rette opp sin tidligere økonomiske ubalanse.

2.2 ROBEEK-registerets historie

Grunnstammen til reglene om økonomisk planlegging og forvaltning i gjeldende kommunelov har sin bakgrunn i kommunelov av 1971. Selv om det er foretatt en del endringer i reglene av en mer lovteknisk karakter, er det rettslige innholdet beholdt uendret. Kommunal- og regionaldepartementet har i lovforslaget til nåværende kommunelov nøye vurdert muligheten for å forenkle gjeldene regelverk, som blant annet gjelder statlig kontroll og regler om årsbudsjett og økonomiplan. Departementet mener slike planer bør bli enklere å forstå for folkevalgte og allmennheten (Ot.prp. nr. 43; 1999–2000).

ROBEEK ble opprettet 1. januar 2001, og på dette tidspunkt ble 57 kommuner innregistrert. Antall innregistrerte kommuner vokste fram til oktober 2004, hvor det var 118 kommuner oppført i registeret. I perioden fram til 2008 var antallet kommuner som ble fjernet fra listen høyere enn antallet med nye oppføringer, noe som førte til at tallet på registrerte kommuner gikk ned. I perioden fra 2008 har antallet registrerte kommuner flatet noe ut. Pr. oktober 2013 er det registrert 45 kommuner i ROBEEK, og ingen fylkeskommuner (<http://robek.dep.no>).

FIGUR 1 Antall kommuner i ROBEK 2001 – mai 2012

Kilde: Kommunal- og regionaldepartementet

2.3 Regelverket omkring ROBEK

Kommunelovens § 60, 1. ledd bokstav a-d definerer de kriteriene som må være oppfylt for at en kommune eller fylkeskommune skal kunne registreres i ROBEK:

- kommunestyret eller fylkestinget har vedtatt å fastsette et årsbudsjett uten at alle utgifter er dekket inn på budsjettet,
- kommunestyret eller fylkestinget har vedtatt å fastsette en økonomiplan uten at alle utgifter er dekket inn på økonomiplanen,
- kommunestyret eller fylkestinget etter § 48 nr. 4 har vedtatt at et regnskapsmessig underskudd skal fordeles ut over det påfølgende budsjettår etter at regnskapet er framlagt, eller
- kommunen eller fylkeskommunen ikke følger vedtatt plan for dekning av underskudd.

Hvis kommunens økonomi oppfyller ett eller flere av punktene ovenfor, faller kommunen innenfor det kommunelovens § 60 kaller økonomisk ubalanse. Der gir loven begrensninger ved at; ”Vedtak om opptak av lån eller vedtak om langsiktig avtale om leie av bygninger, anlegg og varige driftsmidler som kan påføre kommunen eller fylkeskommunen utgifter ut over de fire neste budsjettår, er ikke gyldig før det er godkjent av departementet” (Koml. § 60, første punkt). Dette betyr at Kommunal- og regionaldepartementet skal føre kontroll med lovligheten av kommunestyrets eller fylkestingets budsjettvedtak, i tillegg til at alle nye låneopptak og større leieavtaler skal godkjennes. Denne kontrollen er delegert til Fylkesmannen for kommunenes del.

Kommunal- og regionaldepartementet har gjennom ROBEK opprettet et register over alle kommuner og fylkeskommuner som er underlagt kontroll. Enhver har rett til å gjøre seg kjent med det som er registrert i registeret, og få utskrift av dette. Inntil den enkelte kommune eller fylkeskommune er registrert i registeret, kan ikke departementet iverksette krav om godkjenning. Kommuner og fylkeskommuner som inngår kontrakter som krever godkjenning, må orientere sine medkontraahenter om at de er satt under betinget kontroll og godkjenning. I forhold til tredjepersoners rettsstilling, i saker der det er spørsmål om denne personen kjente til en kommunes tilknytning til ROBEK, anses det som at denne kunnskapen er kommet til kjenne når kommunen er oppført i dette registeret (Kopl. § 60, fjerde punkt). Inn- og utmelding av kommuner på listen skjer to ganger i året. De kommunene som innmeldes i den første perioden (januar til mai) meldes inn på grunnlag av årsbudsjett og økonomiplan. De kommunene som meldes inn i den andre perioden (juni til desember) meldes inn med grunnlag i årsregnskapet (<http://www.regjeringen.no>).

2.4 Aktuell forskning omkring ROBEK-registrering

I utgangspunktet skal dårlig økonomi eller dårlig økonomistyring være årsaken til registrering i ROBEK. Enkelte har likevel hevdet at veien til listeplassering i noen tilfeller kan være svakt faglig begrunnet (Mauland, 2006:2). I denne forbindelsen har sammenhengen mellom netto driftsresultat og det å være registrert i ROBEK vært undersøkt (Mauland:2006), og Mauland har lagt fram en tese om at kommuner som har et netto driftsresultat på minst tre prosent ikke vil være registrert i ROBEK. Motsatt antas det at kommunene som er registrert i ROBEK, er kommuner som ikke klarer dette kravet. Det viser seg at den siste tesen er statistisk signifikant, men ikke den første. Mauland mener at det er faktorer som tyder på at kriteriene som er lagt til grunn for registrering i ROBEK, jfr. kommunelovens § 60, ikke nødvendigvis fanger opp kommuner som har dårlig økonomi og dårlig økonomistyring. Heller tvert i mot mener Mauland at kommuner med mer eller mindre like bra økonomi, kan havne i hver sin kategori ved å velge forskjellige løsninger på for eksempel finansiering av investeringer (Mauland, 2006:6,7).

Dette underbygges i en masteroppgave der to ROBEK-kommuner sammenlignes med to kommuner uten historikk i ROBEK (Vassli og Grøtting, 2004). For de fire kommunene som studentene har undersøkt, viser det seg at den ene av ROBEK-kommunene har bedre økonomisk bærekraft enn de to ikke-ROBEK-kommunene, mens den andre ROBEK-kommunen har større omstillingsevne enn de to ikke-ROBEK-kommunene. Masteroppgaven

konkluderer med at det ikke er faglig grunnlag for den holdning som synes å gjøre seg gjeldende for ROBEK-kommuner, nemlig som en gruppe kommuner som generelt har dårlig økonomistyring og lav omstillingsevne. Det kan altså vise seg at tolkningen av ROBEK-registrering som en indikasjon på vanskelig kommuneøkonomi og/eller dårlig økonomistyring, ikke stemmer med virkeligheten. Sortland kommune er eksempelvis omtalt som en av landets mest veldrevne kommuner til tross for at den i flere år har vært registrert i ROBEK (Mauland, 2006:12).

Om en igjen går tilbake til perioden der samtlige fylkeskommuner var innmeldt i ROBEK, med konsekvensen at lånevedtak måtte godkjennes av kommunal- og regionaldepartement for å være gyldige, kan det hevdes at ROBEK-registrering kan være et kontrollerende virkemiddel i forbindelse med reform og sammenslåing. Det er ventet at dagens «blå-blå» regjering vil endre på kommunestrukturen, noe som vil medføre «frivillig tvang» til sammenslåing. For å kontrollere at kommuner som vil inngå i reformen ikke skal lånefinansiere «unødvendig» i forkant av en sammenslåing, kan ROBEK-registrering tenkes å være et effektivt tiltak.

2.5 Sammenheng mellom økonomistyring og kommunens finansielle resultat

Før man kan si noe om hvordan kommunen selv kan påvirke sine finansielle resultater, må en se på hvilke andre faktorer som spiller inn. Det er mange faktorer som påvirker kommunenes finansielle resultater. Til tross for at man i Norge praktiserer *kommunalt selvstyre*, som blant annet innebærer at verken regjeringen eller departementene har noen generell styrings-, instruksjons-, eller overprøvingsmyndighet i forhold til kommuner eller fylkeskommuner (Baldersheim m. fl., 1997:158), er det ikke bare kommunens økonomistyring som legger grunnlaget for kommunens økonomiske utvikling. Kommuners finansielle resultater påvirkes av flere faktorer, og jeg vil gå gjennom noen av de mest sentrale faktorene i det følgende.

2.5.1 Statlig kontroll og påvirkning

Staten påvirker det kommunale selvstyret på flere måter, og særlovgivningen er en effektiv metode. Den volummessig største delen av kommunal og fylkeskommunal virksomhet er i dag ikke lokalt styrt, men forankret i særlovgivning som stiller krav og griper inn i kommunenes og fylkeskommunens virksomhet på enkeltområder (Baldersheim m.fl., 1997:166). Denne typen særlover grunngis dels i *legalitetsprinsippet*, som sier at offentlige myndigheter må ha hjemmel i lov for å treffe vedtak som innebærer inngrep i borgernes rettsstilling (Frihagen, 1991:107–159; Echhoff og Smith, 2003:235–310). Kommuneloven gir

ikke slike hjemler, og det må derfor gis særlige lovbestemmelser for at kommunale organer skal kunne utøve slik heteronom kompetanse (Baldersheim m.fl., 1997:166). Når det gjelder en del av denne typen hjemler, som overtakelse av omsorg, foreldreansvar etter barneverntjenesteloven eller inngrep overfor rusmiddelmisbrukere og psykisk utviklingshemmede i sosialtjenesteloven, er det snakk om kompetanse kommunen ikke hadde hatt uten vedkommende særlov. Da er det heller ikke naturlig å snakke om begrensninger av det kommunale selvstyret. Når det er snakk om innskrenkninger i det kommunale selvstyret med hensyn til bygnings- og reguleringsproblemer (særlig naturvernloven og forurensningsloven), eller inngrep med hensyn til kommunal tjenesteyting i form av krav til innholdet i den kommunale virksomheten, gis innbyggerne rettskrav på ytelser av en bestemt type eller kvalitet (rettighetslovgivning). Da kan man snakke om inngrep i det kommunale selvstyret, slik også tilfellet må sies å være ved reglene om statlig kontroll og etterprøving av kommunale vedtak (Baldersheim m.fl., 1997:167).

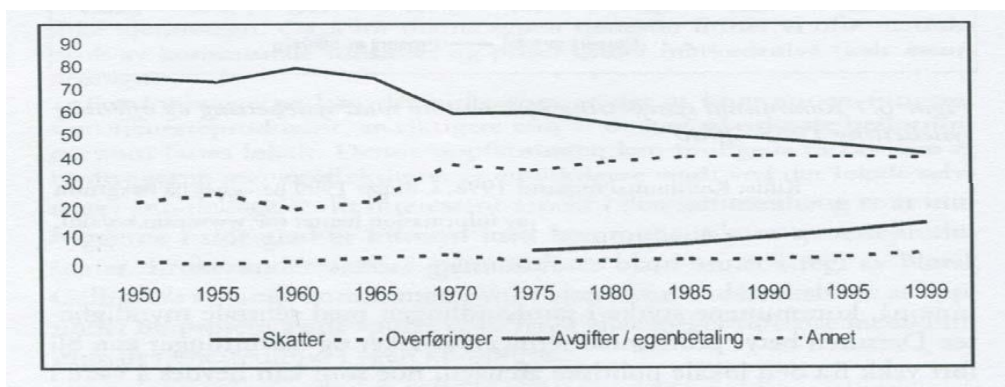
2.5.2 Statlig styring med økonomiske virkemidler

Det ligger en begrensning av kommunenes selvstyre i det faktum at kommunene er økonomisk avhengige av staten for å dekke de kostnadene kommunen har knyttet til lovpålagte tjenester. Både kommuner og fylkeskommuner må ha statlige tilskudd for å dekke de utgiftene som kommunen og fylkeskommunen har knyttet til de virksomheter som særlovgivningen krever at de har. Også uten at det er regulert i lov, kan staten ved hjelp av såkalte øremerkede midler påvirke kommunene. Dette gjøres ved at det stilles betingelser for utbetaling og bruk av midlene fra staten, noe som er et virkemiddel som i perioder har vært populært i Stortinget, Regjeringen og departementene (Baldersheim, 1997:172–173). Bruk av øremerkede midler kan være et effektivt virkemiddel fra statens side, fordi det blir lettere å se hva pengene har gått til, noe som blir vanskeligere om man styrker den kommunale økonomien generelt gjennom rammetilskudd. Man sikrer også at kommunene er ”i fase” med de statlige satsinger og bidrar til et felles løft innen for enkelte sektorer i samme tidsperiode. For den enkelte kommune kan derimot statens bruk av øremerkede midler virke distraherende, fordi det blir vanskeligere å gjennomføre langsiktige satsinger som er mer riktig for den enkelte kommune, sett ut i fra dens egne forutsetninger og utfordringer.

Staten har altså en avgjørende innflytelse på de økonomiske rammene for kommunene både på inntekts- og utgiftssiden. Dette blir ytterligere styrket gjennom at det er staten som fastsetter maksimums- og minimumssatsen for den kommunale inntektsskatten, gjennom

vedtak i Stortinget jfr. Skatteloven kapittel 15. I praksis ligger alle kommunene i Norge på maksimumssatsen som blir fastsatt. Det samme gjelder formueskatten, hvor rammene er fastsatt i skattelovens kapittel 15. I tillegg er kommunene avhengig av rammetilskudd, en generell statlig bistand som blir gitt til kommunene. Dette er en ordning som har vokst drastisk i omfang og betydning etter 2. verdenskrig (Baldersheim, 1997:174) (se figur 2). Utviklingen over tid gir et generelt inntrykk av en betydelig statsavhengighet i kommunesektoren.

FIGUR 2 Kommunale inntektskilder, 1950–1999 (i prosent)

Kilde: Fimreite og Grindheim, 2001:106

Det finansielle spillerommet kommunene sitter igjen med på generelt grunnlag er først og fremst fastsettelse av eiendomsskatt og ulike typer avgifter og gebyrer, samt frigjorte midler fra produktivt arbeid i den løpende økonomistyringen.

2.5.3 Rammetilskuddet

Inntektssystemet for kommunene og fylkeskommunene ble innført i 1986. Om lag 50 større og mindre statlige driftstilskudd ble da slått sammen til rammetilskudd. Staten ønsket mindre grad av tilskudd til gitte formål (øremerkede midler) og refusjonsordninger, og gikk derfor over til et tilskudd som kommunene og fylkeskommunene kunne disponere mer fritt i tråd med lover og regler. Hovedmålsettingene var en mer rettferdig inntektsfordeling mellom kommunene og mellom fylkeskommunene, i tillegg til et ønske om å hente ut effektivitetsgevinster. Når det gjaldt en rettferdig inntektsfordeling var det et ønske om å utjevne kommunenes økonomiske forutsetninger for et likeverdig tjenestetilbud. Det ble derfor lagt vekt på å utjevne forskjeller i skatteinntekter og forskjeller i utgiftsbehov mellom kommunene. At det er forskjeller i utgiftsbehov henger både sammen med forskjellig behov,

men også at det kan være forskjeller fra kommune til kommune i kostnadene knyttet til å produsere en enhet av de enkelte tjenestene. Det har siden 1986 vært flere endringer av inntektssystemet, sist ved Sørheimutvalget (rapport av 26.10.2007,) som i 2007 la frem forslag til forbedring av overføringssystemet for kommunene. Før dette kan det blant annet nevnes Rattsø-utvalgets forslag til endringer fra 1996 (NOU 1996:1). Dagens rammetilskudd gis i form av et innbyggertilskudd, distriktstilskudd Sør-Norge, Nord-Norge- og Namdalstilskudd, småkommunetilskudd, skjønnstilskudd, veksttilskudd og storbytilskudd. Fordelingen i 2011 kan man se av tabell 1.

TABELL 1 Rammetilskudd til kommuner

				(i 1 000 kr)
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
21	Spesielle driftsutgifter, kan overføres	9 957	13 764	18 900
60	Innbyggertilskudd	94 953 257	105 326 073	109 678 586
61	Distriktstilskudd Sør-Norge	334 646	360 789	373 080
62	Nord-Norge- og Namdalstilskudd	1 340 040	1 392 318	1 446 422
63	Småkommunetilskudd	877 362	895 028	929 742
64	Skjønnstilskudd, kan nyttes under kap. 572, post 64	2 301 987	2 111 000	2 175 000
66	Veksttilskudd	116 996	81 766	60 233
67	Storbytilskudd	363 100	381 354	401 506
90	Forskudd på rammetilskudd	1 408		
	Sum kap. 571	100 298 753	110 562 092	115 083 469

Kilde: Prop 1 S (2012–2013)

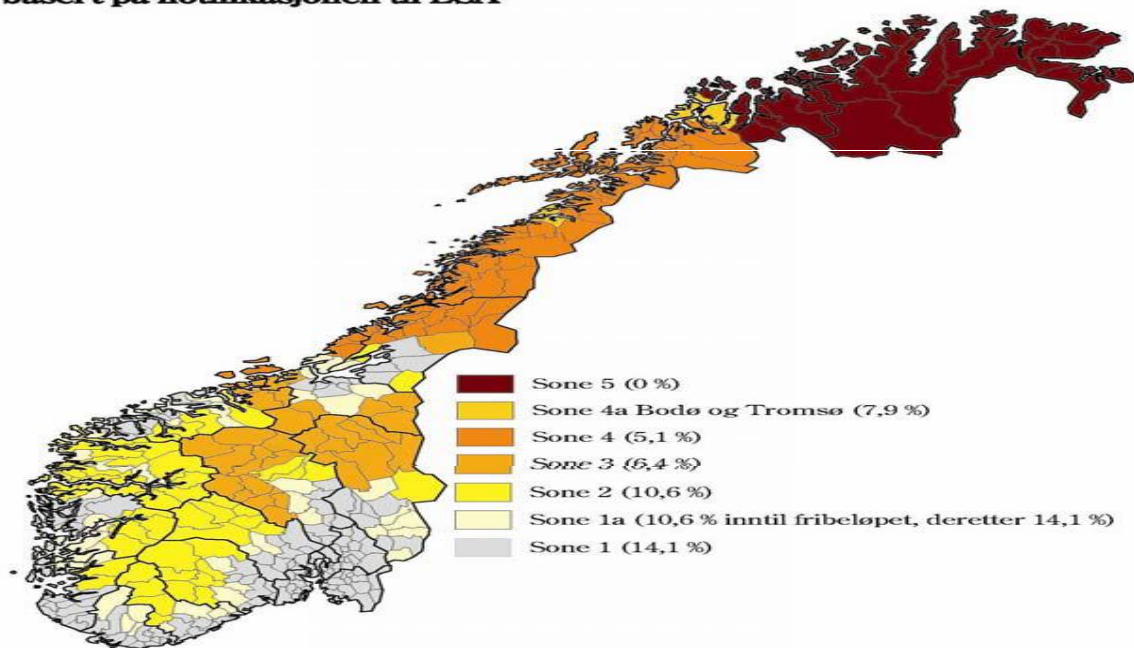
2.5.4 Geografisk differensiert arbeidsgiveravgift

Differensiert arbeidsgiveravgift innebærer at landet er delt inn i ulike arbeidsgiveravgiftssoner, hvor det betales lavere satser i distriktene enn i sentrale strøk. Differensiert arbeidsgiveravgift begrunnes ut i fra regionalpolitiske hensyn, og fungerer ved at det direkte bidrar til å redusere kostnaden knyttet til å sysselsette personer i distriktene. Det påpekes dessuten at dersom avgiftslettelsen ikke i sin helhet tilfaller bedriften, men overveltes i høyere lønn, kan den virke som en direkte bosettingsstøtte for dem som velger å bosette seg i distriktene (www.regjeringen.no).

Differensiert arbeidsgiveravgift ble endret i 2004 etter at ESA mente den var i strid med EØS-avtalen, men ble gjeninnført i 2007. Kartet i figur 3 viser hvordan sonene er inndelt, og arbeidsgiveravgiften for de gitte sonene.

FIGUR 3 Arbeidsgiveravgiftssatser og soner 2007–2013

**Arbeidsgiveravgiftssatser og soner fra 2007
- basert på notifikasjonen til ESA**

Kilde: Kommunal- og regionaldepartementet

2.5.5 Generelt om regionpolitiske tilskudd

Inntektssystemet brukes som et virkemiddel for å nå regional- og distriktspolitiske målsettinger om å opprettholde bosettingsmønstre og bevare levedyktige lokalsamfunn. Dette er grunnen til at spesielt små kommuner og kommunene i Nord-Norge mottar ekstra tilskudd. Ordningen med differensiert arbeidsgiveravgift er også begrunnet ut i fra regionalpolitiske hensyn (Møreforskning 2007), det samme vil gjelde skjønnstilskudd. Gjennom disse ordningene, samlet sett, sikres kommuner og fylkeskommuner i Nord-Norge og småkommunene i landet, et høyere inntektsnivå enn andre kommuner og fylkeskommuner. Når kommuner og fylkeskommuner i Nord-Norge tildeles ekstra overføringer, så er eksempelvis det begrunnet med at det skal bidra til bedre utbygd tjenestetilbud, samt at det ”er viktig for at kommunene i dette området skal være i stand til å forvalte landsdelens naturressurser på en god måte samt å hevde Norges interesser i Nordområdene” (Kommunal- og regionaldepartementet, 2007).

2.5.6 Nasjonal økonomisk utvikling

Den nasjonale økonomiske utviklingen vil også være en faktor som påvirker den enkelte kommune. For eksempel vil renteendringer kunne påvirke kommunene gjennom endring i kommunens utgifter knyttet til lån, mens økte renter også kan merkes gjennom økte sosiale

utgifter og mindre skatteinntekter. Om det er høykonjunktur eller lavkonjunktur vil også påvirke kommunens inntekter og utgifter med tanke på sysselsetting. Økt sysselsetting kan gi kommunen høyere inntekter knyttet til økt skatteinngang. Sysselsettingen kan kommunen selv påvirke til en viss grad, men det kan da gi økte utgifter dersom man skal drive aktiv næringsutvikling. Det å bidra til økt sysselsetting i en periode med lavkonjunktur og en generell lav sysselsetting nasjonalt sett koster også. Høykonjunktur kan på sin side gi store sysselsettingsgevinster uten de store investeringene.

2.5.7 Internasjonal økonomisk utvikling

Den internasjonale økonomiske utviklingen påvirker den nasjonale økonomiske utviklingen, som igjen påvirker kommunene. Norges Bank opererer med et inflasjonsmål på 2,5 prosent, og dagens pengepolitikk er blant annet rettet mot stabilitet i kronens verdi mot europeiske valutaer; av Norges Bank definert som Euro. Valutakurser påvirker et lands økonomi på flere måter. Valutakursene påvirker blant annet etterspørselen etter varer og tjenester, avkastningen på finansielle plasseringer i landet kontra i utlandet, og prisutviklingen innenlands gjennom prisene på importvarer (Bernhardsen og Røisland, 2000:1). Hvis den norske kronen blir for sterk, blir blant annet norske eksportvarer dyrere sammenlignet med andre lands varer. Dette kan virke negativt på norsk industri, og føre til nedgang i sysselsettingen og lavkonjunktur. En nedgang i sysselsettingen innvirker på kommunenes skatteinngang, noe som kan gjøre at de kommunale inntektene synker.

Det er mange faktorer som påvirker den norske kronen. På lang sikt er det i hovedsak oljeprisen og prisnivået i forhold til utlandet som har størst påvirkningskraft på kronen, mens man på kort sikt også blir påvirket av internasjonal uro og rentedifferansen mot utlandet (Bernhardsen og Røisland, 2000:1). Tror man at den norske renten går mer opp enn europeiske renter, styrker kronen seg, og vice versa. For å holde en stabil økonomi er det viktig for Norge at kronekursen ikke varierer for mye. Dette betyr at hvis renteutviklingen i Europa og USA (kanskje de to viktigste markedene for norsk økonomi) går ned, blir det vanskelig for Norges Bank å heve den norske renten. Dette med rentesettingen er viktig å merke seg. Det er den faktoren som hovedsakelig kan brukes som instrument mot høy- og lavkonjunkturer. Eksempelvis kan man, hvis økonomien er i ferd med å koke over (høykonjunktur), heve styringsrenten for å unngå en overoppheting.

2.5.8 Hvordan kan kommunene påvirke sin egen situasjon?

Til tross for at det er en del eksterne faktorer som påvirker kommunenes økonomiske forutsetninger og utvikling, er det også en del grep kommunene selv kan gjøre for å påvirke sin egen økonomiske utvikling. Når det gjelder inntektssiden er det, som nevnt, i hovedsak avgifter og gebyrer samt eiendomsskatt som er deres fremste virkemiddel. Men også valg av investeringsfinansiering vil være avgjørende både for den kortsiktige og langsiktige økonomiutviklingen i en kommune. Det vil også være av betydning om kommunen velger å ta opp lån for investeringer med de rentekostnader dette har over en gitt periode, eller om kommunen bruker midler fra ubundne investeringsfond. Dersom det tas opp lån kan kommunen velge fast eller flytende rente, og det vil være avgjørende for de kortsiktige og langsiktige utgiftene hvor lang nedbetalingstid kommunen tar sikte på. Kommunene har også mulighet til å utsette/reducere investeringene og aktivitetsnivået.

Kommunene kan også redusere utgiftene gjennom effektivisering. Studier på forskjellige virksomheter knyttet til offentlig sektor (omfatter statlig, fylkeskommunal og kommunal virksomhet) viser et slikt effektiviseringspotensial (Statskonsult 2001). Disse studiene indikerer et effektiviseringspotensial fra 2,5 % opp mot 35 %. Effektivisering kan kommunene selv bidra til. For å oppnå en god ressursbruk kreves både at kommunens tjenestetilbud er tilpasset innbyggernes behov (prioriteringseffektivitet), og at hver enhet blir produsert til lavest mulig kostnad (kostnadseffektivitet). Økt brukerorientering kan derfor i seg selv sees på som et effektiviseringstiltak, i og med at produksjonen kan bli mer målrettet innbyggernes behov. Effektivisering kan også oppnås gjennom konkurranseutsetting og sammenligninger, interkommunalt samarbeid eller kommunesammenslåinger, bedre kapasitetsutnyttelse, forenklet beslutningsstruktur, nye organisasjonsformer og annet lokalt utviklingsarbeid (St. prp. nr. 1 (2003–2004)). De siste årene har det særlig vært fokusert på effektivisering gjennom digitalisering, og i dag har Difi (Direktoratet for forvaltning og IKT) en stor påvirkning over kommunenes adferd når det gjelder digitalisering. eKommune 2012 er ett godt eksempel på dagens fokus på digitalisering i kommunene.

2.6 Om resultatstørrelsene

Jeg vil i det videre gjøre teoretisk greie for de resultatstørrelsene som legges til grunn for analysene i oppgaven. Jeg mener det kan være interessant å se på hva man per dags dato vet om kommunene som er registrert i ROBEK, kommuner som har gått ut av registeret og kommuner som aldri har vært i ROBEK. Det skulle være nærliggende å tro at små kommuner

lettere havner i registeret enn store, om man knytter det til dagens debatt om endret kommunestruktur. Det er etter stortingsvalget 2013 snakk om å slå sammen kommuner med bruk av ”frivillig tvang”. Argumentene for sammenslåingene går i stor grad ut på at større kommuner vil ha stordriftsfordeler, ha bedre tilgang på kompetanse og at større kommuner vil levere bedre tjenester.

Det kan være mange indikatorer som forteller noe om en kommunes økonomiske situasjon, men i min bacheloroppgave, som denne masteroppgaven bygger på, ble det lagt vekt på følgende resultatstørrelser:

- *Endring i brutto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter*
- *Endring i netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter*
- *Endring i arbeidskapital i % av brutto driftsinntekter*
- *Endring i langsiktig gjeld i % av brutto driftsinntekter*

Bacheloroppgaven viste en sammenheng mellom endring i arbeidskapital i % av brutto driftsinntekter og tilknytning til ROBEK, der kommunene som var registrert per første kvartal 2003 hadde en positiv økning i perioden til 2006. Også for resultatstørrelsen endring i langsiktig gjeld i % av brutto driftsinntekter viste tilknytning til ROBEK en positiv sammenheng, i form av at ROBEK-kommunene hadde en større prosentvis økning av langsiktig gjeld i % av brutto driftsinntekter enn kommunene som ikke hadde vært registrert i registeret.

I denne oppgaven vil jeg undersøke om fem ekstra år med ROBEK har endret noen av de overnevnte indikatorene, samt at jeg vil inkludere følgende nye resultatstørrelser:

- *Endring i brutto driftsinntekter*
- *Endring i langsiktig gjeld*
- *Endring i renteutgifter i % av langsiktig gjeld*
- *Endring i avdragsutgifter i % av langsiktig gjeld*

Oppgaven tar for seg ROBEK-registreringer fra 1. halvår 2003 til 31.12.2012. Første regnskapsår vil være år 2003, og siste regnskapsår 2012.

2.6.1 Endring i brutto driftsinntekter

”Brutto driftsinntekter” er en god indikator på kommunenes ordinære inntekter, og består av brukerbetalinger, salgs- og leieinntekter, rammetilskudd, overføringer og skatt. Som belyst i kapittel 2.5.8 har kommunene få muligheter til å endre sine inntekter på egen hånd, og de muligheter som er til stede ligger gjerne i brukerbetalinger og eiendomsskatt. En naturlig slutning vil være at kommuner registrert på ROBEK-listen vil søke å øke sine brutto driftsinntekter i større grad enn andre kommuner, blant annet gjennom innføring av eiendomsskatt. Oppgaven ser ikke på inntekstpostene isolert sett, men dersom en kommune eksempelvis innfører eiendomsskatt, vil dette påvirke driftsinntektene totalt sett. I analysene vil indikatoren ”endring av brutto driftsinntekter” være den prosentvise endringen fra år 2003 til år 2012.

2.6.2 Endring i langsiktig gjeld

Med hensyn til at ROBEK-registrering medfører at lånevedtak må bli godkjente før de blir gyldige, vil indikatoren ”endring i langsiktig gjeld” være en naturlig måleindikator når en analyserer effekter av ROBEK. Lån beregnet for videreformidling til andre instanser/innbyggere, såkalte formidlingsutlån, inngår også i indikatoren. Pensjonsforpliktelser inngår fra og med regnskapsåret 2002. Pensjonsforpliktelsene inntas ikke som en del av langsiktig gjeld i beregningene for denne oppgaven. Det understrekes at indikatoren kun ser direkte på endring i langsiktig gjeld (eksklusiv pensjonsforpliktelser) fra år 2003 til år 2012, og endringen er i prosent. Indikatoren er ikke justert mot andre faktorer, eksempelvis folketall.

2.6.3 Endring brutto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter

Brutto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter er det nærmeste en kommer indikatoren *driftsresultatgrad* i ordinær resultatorientert regnskapsføring. Det bør normalt være overskudd, og overskuddet bør være stort nok til å dekke netto eksterne finansieringstransaksjoner, og til å sette av midler til investeringer. I analysene vil indikatoren ”endring i brutto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter” være endringen fra år 2003 til år 2012 i prosentpoeng. Eksempel; dersom brutto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter i 2003 var på 1 prosent, og i 2012 på 3,2 prosent, er endringen jeg benytter i analysene 2,2 prosentpoeng.

2.6.4 Netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter

Indikatoren *netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter* skal i budsjettet iht. Kommunelovens § 46 nr. 6 tilfredsstillende følgende krav: ”det skal budsjetteres med et driftsresultat som minst er tilstrekkelig til å dekke renter, avdrag og nødvendige avsetninger”. Det betyr at loven sier at denne indikatoren skal være positiv.

Netto driftsresultat beregnes ut fra brutto driftsresultat, men tar i tillegg hensyn til resultatet for eksterne finansieringstransaksjoner, dvs. netto renter, netto avdrag samt kommunale utlån, utbytter og eieruttak, og er i tillegg korrigert for avskrivninger slik at disse ikke gir resultateffekt. Positivt netto driftsresultat kan enten brukes til finansiering av investeringer, betaling av tidligere års regnskapsmessige merforbruk (underskudd) eller avsettes til senere års bruk.

Netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter er det enkeltvise nøkkeltallet som er mest brukt for å gjenspeile kommunens finansielle handlefrihet. Som en norm bør kommunens netto driftsresultat over tid være minst 3–5 % av brutto driftsinntekter. Dette er for å sikre vedlikehold av bygninger og andre kapitalgjenstander fordi avskrivninger ikke er med i netto driftsresultat. En svak kommuneøkonomi målt ved denne indikatoren kan bidra til at kommuner kommer på ROBEK-lista, jfr. Kommunelovens § 60, bokstav c.

Dersom en analyserer nøkkeltall som inneholder netto driftsresultat, kan det også være en ide å analysere gjennomsnittlig nedbetalingstid for langsiktige lån (Johnsen 1995). Med hensyn til at avdrag på lån påvirker netto driftsresultat, kan det være interessant å se på om kommunen i driftsregnskapet betaler avdrag som er større enn «minste lovlige avdrag» ref. Kommuneloven. Betaler kommunen mer enn minste lovlige avdrag vil kommunen i prinsippet kunne nedjustere sitt avdrag for å styrke netto driftsresultat. Kommuner som betaler avdrag større enn minimumsavdraget kan øke/reducere sin finansielle handlefrihet ved å forlenge/forkorte avdragstiden. Avdragsprofilen kan påvirkes av kommunens finansieringsstrategi. Merk at ekstraordinære avdrag føres i investeringsregnskapet og ikke i driftsregnskapet. Ordinære avdrag er avdrag basert på veid levetid av de varige driftsmidlene, og som er oppført i nedbetalingsplanen. Det betyr at dersom kommunen skulle ønske å forsure avdragsplanen, vil dette bli avdrag ut over den ”ordinære” avdragsplanen. Slike ekstraordinære nedbetalinger, økte avdrag eller innfrielse av lån, skal føres i investeringsregnskapet.

Når det gjelder avskrivninger har disse stor betydning når det gjelder forskjellen mellom brutto driftsresultat og netto driftsresultat for de fleste kommunene i Norge. Tall fra regnskapene 2010 viser at motpost avskrivninger i gjennomsnitt for kommune Norge (inkludert Oslo) var ca. 40 % større enn posten eksterne finansinntekter (egne utregninger basert på statistikkbanken i SSB.no/KOSTRA). Det betyr at motpost avskrivninger er hovedårsaken til at mange kommuner har bedre nettoresultat enn bruttoresultat. Men når det gjelder netto driftsresultat isolert sett, spiller avskrivningene ingen rolle. Dette fordi avskrivningene blir ført som en brutto driftsutgift i driftsregnskapet, og blir reversert gjennom posten motpost avskrivninger før man kommer til posten netto driftsresultat. I analysene vil indikatoren ”endring av netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter ” være endringen fra år 2003 til år 2012 i prosentpoeng.

2.6.5 Arbeidskapital i % av brutto driftsinntekter

Arbeidskapital defineres som differansen mellom omløpsmidler og kortsiktig gjeld, og er et uttrykk for kommunens likviditet. Med likviditet menes evne til å betale forpliktelsene etter hvert som de forfaller. En kommunes arbeidskapital varierer mye fra måned til måned, og dette har med kontantstrømmene til kommunene å gjøre. I indikatoren arbeidskapital i % av brutto driftsinntekter er kassekreditt behandlet som kortsiktig gjeld. Det er ikke unormalt at en kommune har en kassekredittramme som tilsvarer minimum en lønnskjøring. Kassekreditten er gjerne nyttig i perioden hvor feriepenger utbetales, og hvor det er snakk om forskuttering av en investering. Det er viktig å få med at alle kassekredittkontoer som hovedregel skal gjøres opp ved årsskiftet. Det kan også skape problemer for arbeidskapitalen i kommunen om kommunen eksempelvis velger å ha en termin på alle sine lån, som forfaller til en spesiell dato. Med disse eksemplene vil jeg illustrere at arbeidskapitalen varierer. Dette er viktig å merke seg i og med at denne måleindikatoren faktisk kan være negativ i perioder på året.

I og med at kommuner relativt sett har en meget god likviditet, faktisk så god at de kan ligge i minus i perioder (målt med denne indikatoren) uten at kommunene i realiteten sliter med å betale regningene sine, er kanskje ikke denne indikatoren den med størst relevans når det gjelder å måle en kommunes finansielle stilling. Likevel forteller indikatoren oss noe om hvor likvide de ulike kommunene er. I analysene vil indikatoren ”endring av arbeidskapital i % av brutto driftsinntekter ” være endringen fra år 2003 til år 2012 i prosentpoeng.

2.6.6 Langsiktig gjeld i % av brutto driftsinntekter

Indikatoren viser *langsiktig gjeld i % av brutto driftsinntekter*. Ordinære renter og avdrag på lån skal normalt finansieres gjennom driftsinntektene, og indikatoren viser langsiktig gjeldsbelastning i forhold til disse. På samme måte som for indikatoren endring i langsiktig gjeld, inngår ikke pensjonsforpliktelser som en del av den langsiktige gjelden i denne indikatoren. Langsiktige lån har normalt lengre løpetid enn ett år. Det finnes ingen anbefaling om en generell gjeldsgrad for kommunene, men det kan være hensiktsmessig å foreta en ordinær årlig risikoanalyse av egen gjeldsportefølje for å finne ut hva kommunen kan tåle av renteøkning/forverring av lånevilkår for øvrig, før en kommer over på underskudd i netto driftsresultat eller får likviditetsproblemer. Det finnes heller ingen fasit for hva som er en god gjeldsgrad, utover at den ikke må være større enn at Kommunelovens krav til at kommunen skal ha midler til å dekke sine forpliktelser ved forfall, jfr. Kommunelovens § 52, punkt 3.

Det som avgjør hvor stor gjeldsgrad kommunene har, avhenger av tre politiske faktorer. Den første har med politikernes *forbruksutålmodighet* å gjøre, dvs. hvor lenge de er villige til å spare før de eksempelvis investerer i et nytt badeanlegg. Den andre faktoren har med politikernes *rettferdighetsbetraktninger* å gjøre i forhold til framtidige generasjoner som skal betjene gjelden og bruke tjenesten. Den tredje faktoren handler om *kostnad versus nytte* og knytter seg til spørsmålet om konsekvenser dersom kommunen investerer, kontra ikke å investere. I analysene vil indikatoren ”endring av langsiktig gjeld i % av brutto driftsinntekter” være endringen fra år 2003 til år 2012 i prosentpoeng.

2.6.7 Renteutgifter i % av langsiktig gjeld

Funnene i min bacheloroppgave tydet på at det var en økning i langsiktig gjeld i prosent av brutto driftsinntekter blant kommuner som var oppført på ROBEK. Disse funnene søkes nå bedre belyst i denne oppgaven. Ved å se på *renteutgifter i % av langsiktig gjeld* kan en estimere gjennomsnittsrenten til kommunen. Dette kan videre belyse om kommunen har sikret seg mot renteoppgang gjennom fastrenter, eventuelt om mindre pengesterke kommuner betaler en høyere lånerente enn mer pengesterke kommuner.

En tenkt hypotese vil være at en kommune på ROBEK-listen vil ha mindre andel fastrente enn en kommune utenfor listen. Dette ettersom renteutgiftene direkte påvirker netto driftsresultat, og en kommune som er sterkt økonomisk «presset» vil kunne ha vanskeligere for å ta denne ekstrakostnaden enn andre kommuner. Med hensyn til at vi har hatt et fallende rentenivå de siste årene vil et fall i snittrente, som er større enn gjennomsnittsfallet, kunne tyde på at

kommunen i større grad har benyttet flytende renter enn tidligere. I analysene vil indikatoren ”endring av renteutgifter i % av langsiktig gjeld ” være endringen fra år 2003 til år 2012 i prosentpoeng.

2.6.8 Avdragsutgifter i % av langsiktig gjeld

Som tidligere beskrevet påvirker rentekostnader og avdragsutgifter netto driftsresultat direkte. En kommune som prioriterer rask nedbetaling av sine lån, kan som et resultat av dette få dårligere netto driftsresultat. Med tanke på at avdragsutgiftene påvirker netto driftsresultat kan det tenkes at ROBEK-kommuner har lavere *avdragsutgifter i % av langsiktig gjeld* enn kommuner utenfor listen. Tanken er at en kommune som blir registrert på ROBEK vil søke «de enkleste metoder» for å spare inn penger, og det å forlenge løpetiden på lånene er en relativt enkel jobb sammenliknet med eksempelvis nedbemanning og omstrukturering. I analysene vil indikatoren ”endring av avdragsutgifter i % av langsiktig gjeld ” være endringen fra år 2003 til år 2012 i prosentpoeng

2.6.9 Oppsummering av resultatstørrelsene

Det lar seg vanskelig gjøre å definere hva som er en finansielt godt styrt kommune, og hva som er god kommuneøkonomi. Man kan ikke si at en kommune er bedre økonomisk styrt enn en annen hvis den har et bedre netto driftsresultat. Hovedårsaken til at de finansielle nøkkeltallene ikke lar seg vurdere som gode eller dårlige etter «objektive» faglige kriterier, er at det er politikerne i de respektive kommunene som bestemmer hva som er god kommuneøkonomi for dem. Man kan hevde at kommuner ikke skal ha positivt bruttoresultat, da dette kan tyde på at man får for mye penger. Noen kommuner kan være motstandere av lån. Det blir da galt å hevde at de tar feil. Det er tross alt politikerne som, gitt rammene for det lokale selvstyret, bestemmer hva som er riktig for sin kommune. Selvsagt kan administrasjonen og andre komme med anbefalinger med hensyn til finansiell handlefrihet og finansiell risiko, men det er opp til kommunepolitikerne å bestemme om disse anbefalingene skal følges eller ikke.

3 METODE

I likhet med min bacheloroppgave, vil jeg også i denne oppgaven benytte regresjonsanalyse for å undersøke endringen i de økonomiske resultatstørrelsene fra regnskapsåret 2003 til regnskapsåret 2012.

3.1 Regresjonsanalyse

Regresjonsanalyse er av de mest anvendte analyseformene i kvantitativ forskningslitteratur. Dersom variablene vi analyserer har intervall- eller forholdstallsnivå, kan vi beregne såkalte regresjonskurver for å få et inntrykk av hvilken form sammenhengen mellom variablene har (Hellevik, 1999:268). Regresjonsanalyse handler om hvordan y avhenger av x . Det er en metode til å undersøke sammenhengen mellom én eller flere uavhengige variabler og én avhengig variabel.

Man har sjelden, i observasjonsstudier, kontroll over de uavhengige variablene, noe som kan skape tolkningsproblemer når det er flere enn én uavhengig variabel. En bedre betegnelse på de avhengige variablene kan være *respons*, fordi de ”reagerer” som en konsekvens av den uavhengige variabelen. På samme måte kan man si at den uavhengige variabelen er ”forklaringsvariabelen”, fordi denne gir en forklaring på hvorfor de avhengige variablene ”reagerer”. Den avhengige variabelen er altså en respons på den uavhengige variabelen, som forklarer responsen.

Man kan si at regresjonsanalysen grovt sett brukes for to formål. Det første er å kartlegge sammenhengen mellom en rekke uavhengige variabler og én avhengig variabel, ved å bestemme omfanget, retningen og styrken av sammenhengene. I denne sammenhengen er man ute etter å finne flest mulige uavhengige variabler, forklaringsvariabler, fordi det alltid vil være flere uavhengige variabler som påvirker den avhengige variabelen. Størrelsen på responsen til den avhengige variabelen er ikke av primær interesse, men man er ute etter å finne hvilke uavhengige variabler som har innflytelse, og hvor stor denne innflytelsen er. Det andre formålet med regresjonsanalyse er å ha en kvantitativ formel for å kunne forutse forventet respons i de avhengige variablene. Her ligger primærinteressen i å finne størrelsen på responsen, for å kunne estimere konsekvensene av endringer i en uavhengig variabel (Hellevik, 1999).

En enkel regresjon tar for seg hvordan en variabel påvirker en annen; hvordan x påvirker y :

$$Y = a + bX + e$$

Denne formelen gir en rett linje, hvor a er skjæringspunktet på Y-aksen og b er stigningstallet. Restleddet, e , refererer til alle de andre faktorene som påvirker den avhengige variabelen, men som ikke er med i modellen (Skog 2004: 217). Restleddet blir gjerne kalt residualet. Tolkningen av b er da at når X øker med én enhet, vil Y øke med X ganger b enheter. Den multiple regresjonsanalysen åpner for å trekke inn flere enn to variabler, og dermed kan man se hvordan forskjellige variabler påvirker hverandre. En multippel regresjonslikning kan uttrykkes slik:

$$Y = a + b_1X_1 + b_2X_2 + \dots + b_kX_k + e$$

Y blir da den *avhengige variabelen*, X 'ene de *uavhengige variablene*, a betegnes som skjæringspunkt med Y-aksen, og b er regresjonskoeffisientene. Regresjonskoeffisienten, b , viser helningen på regresjonslinjen. Jo høyere tallet er, desto sterkere er helningen på regresjonslikningen, og desto sterkere er sammenhengen mellom den avhengige og uavhengige variabelen (Johannessen 2003: 137).

Kausalitet, eller årsakssammenhenger, viser til forhold eller mekanismer som produserer de fenomenene som skal forklares. Kriteriene for å kunne hevde kausalitet er:

- Riktig tidsrekkefølgen, dvs. at X må komme før Y , at årsaken må komme før virkningen.
- Pålitelige og valide målinger av variablene som viser en sammenheng mellom avhengig variabel (Y) og uavhengig variabel (X).
- Kontroll for alternative forklaringer, kontrollvariabler (Johannessen 2004:290–292).

Regresjonsanalyse opererer med gjennomsnitt, og forutsetter derfor at den avhengige variabelen er på et høyt målenivå, og i noen sammenhenger at det er i ordinalvariabel med mange verdier (fem eller flere). Det er ingen begrensninger for målenivåene på de uavhengige variablene (Johannessen, 2004:295).

For å finne reliable sammenhenger mellom variablene jeg benytter, vil jeg foreta en multippel regresjonsanalyse, det vil si at den avhengige variabelen analyseres i lys av mange uavhengige variabler samtidig (Skog 2004: 258).

Pearsons r er et korrelasjonsmål som angir sammenhengen og styrken på sammenhengen mellom to variabler. Den måles på en skala fra -1 til +1, hvor 0 er et uttrykk for at det ikke eksisterer korrelasjon, mens -1 og +1 uttrykker henholdsvis fullstendig negativ og positiv korrelasjon. Hvis man tar kvadratet av *Pearsons r*, så får man R^2 ; den multiple korrelasjonskoeffisienten. Den multiple korrelasjonskoeffisienten R^2 brukes vanligvis som et mål på forklart varians, og beregnes som korrelasjonen mellom de faktiske verdiene av Y-variabelen og de verdiene som regresjonsmodellen estimerer. R^2 går fra 0 til 1, hvor 0 betyr at de uavhengige variablene ikke forklarer noe av variansen i den avhengige variabelen, og 1 betyr at den forklarer all varians i den avhengige variabelen. Hvis man har flere uavhengige variabler, vil dette øke R^2 , selv om det ikke bidrar til å forklare varians. Det praktiske problemet som knytter seg til multippel regresjon er å finne det settet av uavhengige variabler som forklarer mest mulig av variansen i den avhengige variabelen, med andre ord finne de sammenslutningene av uavhengige variabler som bidrar til at R^2 blir størst mulig. Ved å bruke ”justert R^2 ” korrigeres R^2 for antallet variabler som er inkludert i modellen (Johannessen, 2004:286–309), og er et mål som ofte brukes til å sammenligne modeller med ulikt antall uavhengige variabler.

Signifikanssannsynligheten vil vise risikoen for å begå type I-feil, noe som vil si å forkaste nullhypotesen i de situasjoner hvor denne er korrekt. En signifikanssannsynlighet på for eksempel 0,08, innebærer at det er 8 prosent sannsynlighet for å forkaste nullhypotesen gitt at den er korrekt (Johannessen, 2004:400). I denne analysen opererer jeg med ett signifikansnivå på 5 %, dvs. $<0,05$.

3.2 Valg av avhengige og uavhengige variabler

I oppgaven vil jeg gjennomføre åtte regresjonsanalyser for åtte ulike avhengige variabler (en analyse per avhengige variabel). De *avhengige variablene* i denne oppgaven vil være resultatstørrelsene nevnt i kapittel 2.6:

- *Endring i brutto driftsinntekter 2003–2012 (prosent)*
- *Endring i langsiktig gjeld 2003–2012 (prosent)*
- *Endring i brutto driftsinntekter i % av brutto driftsresultat 2003–2012 (prosentpoeng)*

- *Endring i netto driftsinntekter i % av brutto driftsresultat 2003–2012 (prosentpoeng)*
- *Endring i arbeidskapital i % av brutto driftsresultat 2003–2012 (prosentpoeng)*
- *Endring i langsiktig gjeld i % av brutto driftsresultat 2003–2012 (prosentpoeng)*
- *Endring i renteutgifter i % av langsiktig gjeld 2003–2012 (prosentpoeng)*
- *Endring i avdragsutgifter i % av langsiktig gjeld 2003–2012 (prosentpoeng)*

Oppgaven søker å undersøke sammenhengen mellom nevnte avhengige variabler og følgende fem uavhengige variabler:

- *Tilknytning til ROBEK*
- *Kommunestørrelse*
- *Andel ROBEK-registrerte kommuner i fylket*
- *Befolkningsutvikling*
- *Politisk styring*

Tilknytning til ROBEK er en naturlig uavhengig variabel i den forstand at det er den variabelen som jeg søker å se om har noen effekt på de avhengige variablene. Denne variabelen vil jeg videre dele inn i tre grupperinger. Dette blir nærmere omtalt under punkt 3.3. De fire andre uavhengige variablene har jeg valgt å inkludere i analysen som kontrollvariabler.

Den uavhengige variabelen *kommunestørrelse* er en kontrollvariabel som gjør det mulig å kontrollere at sammenhengen mellom de avhengige variablene og tilknytningen til ROBEK ikke skyldes kommunestørrelse i folketall (stor eller liten kommune). Her har jeg valgt å definere små kommuner som de kommuner som mottar småkommunetilskudd, dvs. kommuner med mindre enn 3200 innbyggere. Store kommuner defineres i analysen som kommuner med over 10.000 innbyggere.

Den uavhengige variabelen *andel registrerte ROBEK-kommuner i fylket* vil også gjøre det mulig å kontrollere visse sammenhenger. Denne variabelen er beregnet som antall registrerte kommuner i prosent av alle kommunene i de respektive fylkene. Denne er blitt tatt med for å se på om det er fylkesvise forskjeller, og om dette er med på å påvirke de avhengige variablene. Det kan være forskjellige kulturer når det gjelder holdning til ROBEK-registrering. Kommuner i enkelte fylker ser det kanskje som en ”skam” å havne i registeret, mens det i

andre fylker ikke anses som noe dramatisk. Tidligere forskning kan tyde på dette (Mauland, 2004).

Den uavhengige variabelen, *befolkningsutvikling*, gjør det mulig å kontrollere at sammenhengen mellom de avhengige variablene og tilknytningen til ROBEEK ikke skyldes befolkningsutviklingen i kommunene (det vil si endring i folketall). I analysen benytter jeg prosentvis endring i folketall i perioden 2003–2012

Den siste uavhengige variabelen, *politisk styring i perioden*, er også en kontrollvariabel. Denne variabelen er beregnet som gjennomsnittlig andel sosialistiske partier (Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og NKP) i de ulike kommunestyrene, og baseres på valgresultater for kommunevalgene i 1999, 2003, 2007 og 2011. Statistikken er hentet fra SSB og i beregningene har jeg vektet gjennomsnittet basert på andel av regnskapsperioden 2003-2012 de ulike valgperiodene representerer.

3.3 Valget av populasjon i regresjonsanalysen

Oppgaven tar for seg tre store grupperinger av kommuner. Den første gruppen er de *kommunene som har vært registrert i ROBEEK mer enn 2 hele år* i perioden 2001 til desember 2012. Det er til sammen 192 kommuner i denne gruppen. Av disse mangler regnskapstall for flere år for Torsken kommune, og regnskapstallene for denne kommunen er for dårlige til å kunne innpasse i analysen. For enkelte av kommunene mangler enkelte regnskapstall. I disse tilfellene benytter jeg nærmeste års regnskapstall. Den andre gruppen består av *alle kommunene i Norge som aldri har vært registrert i ROBEEK*, og denne gruppen teller totalt 213 kommuner. Den tredje gruppen er de *kommunene som har vært innom listen en periode på til sammen mindre enn 2 år*. Det er til sammen 23 kommuner i den siste gruppen.

Følgende kommuner inngår ikke i analysen grunnet kommunesammenslåinger i perioden:

- *Bodø kommune, sammenslått med Skjerstad kommune 1. januar 2005*
- *Vindafjord kommune, slått sammen med Ølen 1. januar 2006*
- *Aure kommune, slått sammen med Tusna kommune 1. januar 2006*
- *Kristiansund kommune, slått sammen med Frei kommune 1. januar 2008*
- *Inderøy kommune, slått sammen med Mosvik kommune 1. januar 2012*

Utvalget for de tre grupperinger av kommuner blir i analysene som følger:

- 189 kommuner som har vært registrert i ROBEK mer enn 2 hele år
- 217 kommuner i Norge som aldri har vært registrert i ROBEK
- 17 kommuner som har vært innom listen en periode på til sammen mindre enn 2 år

For resultatstørrelsene *endring i langsiktig gjeld i % av brutto driftsinntekter 2003–2012*, *endring i renteutgifter i % av langsiktig gjeld 2003–2012* og *avdragsutgifter i % av langsiktig gjeld 2003–2012* inngår ikke kommuner som ikke hadde langsiktig gjeld, eller som hadde minimal langsiktig gjeld i 2003. Dette fordi en økning fra null i langsiktig gjeld vil bety store utslag i endring i prosentpoeng, noe som kan virke forstyrrende for analysene. Dette gjelder kommunene *Eidfjord, Utsira, Bykle, Ulvik, Modalen, Tokke, Hol, Hå, Åseral og Røyken*. Utvalget for disse analysene blir 187 kommuner som har vært registrert i ROBEK mer enn 2 hele år, 210 kommuner i Norge som aldri har vært registrert i ROBEK og 16 kommuner som har vært innom listen en periode på til sammen mindre enn 2 år.

3.4 Refleksjoner omkring metodiske valg

I denne analysen analyserer jeg endringer i resultatstørrelsene (de avhengige variablene) over tid mot de uavhengige variablene. Ett alternativ til denne type måling kunne vært å sett på endring året før en kommune ble registrert i ROBEK, året etter de ble registrert i ROBEK og året etter kommunen eventuelt gikk ut av ROBEK, for så å sammenliknet endringene mot endringer for gruppen kommuner som aldri har vært registrert i ROBEK. Jeg vurderte lenge denne metoden, men innså at den ville medbringe noen problemer med hensyn til å få «renest» mulig statistikk. Disse problemene anså jeg som vanskelige å unngå. Eksempelvis ville det ikke vært mulig å analysere virkningene for registrering i ROBEK for kommuner som ble innmeldt da ROBEK startet opp. Dette ville medført at antallet kommuner som ble analysert ville blitt betydelig mindre enn med undersøkelsesopplegget som jeg har valgt, noe jeg mener ville svekket datagrunnlaget betydelig. Jeg anser det som viktig å ha et størst mulig antall kommuner i hver av undergruppene for den uavhengige variabelen *tilknytning til ROBEK* for å få bredest mulig analysegrunnlag. Problemet ved å analysere et fåtall kommuner vil være at resultatene for en enkelt kommune kan bety mye for resultatet av analysen.

Valgt metode bidrar til at en har 2 store grupper som vi kan måle mot hverandre, i tillegg til en mindre gruppe bestående av kommuner registrert i ROBEK mindre enn 2 år, noe som bør gi et analysegrunnlag med relativt høy grad av sikkerhet.

4 MODELLENE

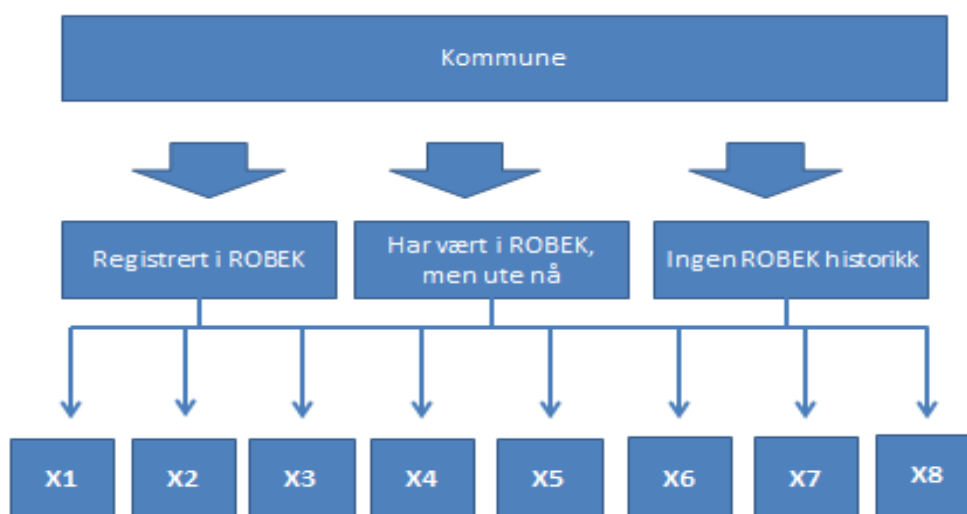
Et hovedformål med oppgaven er å undersøke hvorvidt registrering i ROBEK bidrar til bedre økonomistyring og en bedre økonomisk utvikling for de enkelte kommunene. Dette kan gjøres ved å undersøke sammenhengen mellom uavhengige variabler og avhengige variabler. I dette kapitlet vil jeg presentere modeller som illustrerer sammenhengene jeg ønsker å undersøke ved hjelp av regresjonsanalyse i kapittel 5 analyse.

I oppgaven vil jeg undersøke hvilken betydning åtte ulike resultatstørrelser (se punkt 2.6 for gjennomgang) har for økonomistyringen og den økonomiske utviklingen i kommuner. Jeg vil undersøke dette gjennom å analysere sammenhengen mellom resultatstørrelsene (avhengige variabler) og de uavhengige variablene *tilknytning til ROBEK*, *kommunestørrelse*, *andel kommuner registrerte i ROBEK i fylket*, *befolkningsutvikling* og *politisk styring*. De fire sistnevnte tar jeg med i analysen som kontrollvariabler (se punkt 3.2 for nærmere omtale).

For den uavhengige variabelen *tilknytning til ROBEK*, som fungerer som hovedvariabelen av de uavhengige variablene i min analyse, vil jeg skille mellom tre undergrupperinger:

- 1) *kommuner registrert i ROBEK til sammen mer enn 2 år*
- 2) *kommuner som aldri har vært registrert i ROBEK*
- 3) *kommuner registrert i ROBEK i en periode på til sammen mindre enn 2 år.*

FIGUR 4 Oversikt over variablene i modellene med utgangspunkt i den uavhengige variabelen *tilknytning til ROBEK*

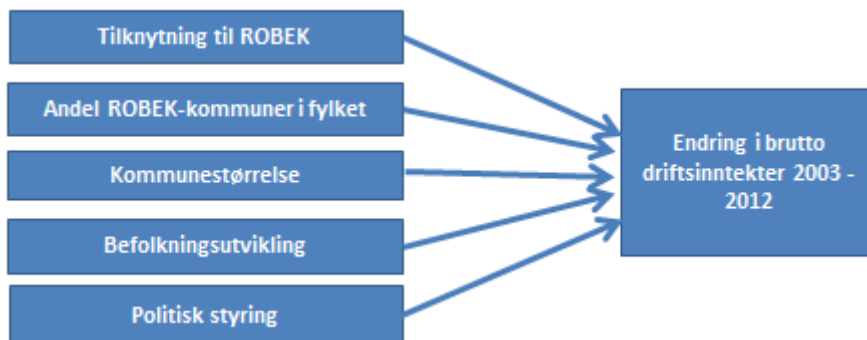

X1-X8 i figuren illustrerer de avhengige variablene (se gjennomgang punkt 3.2)

4.1 Gjennomgang av modeller

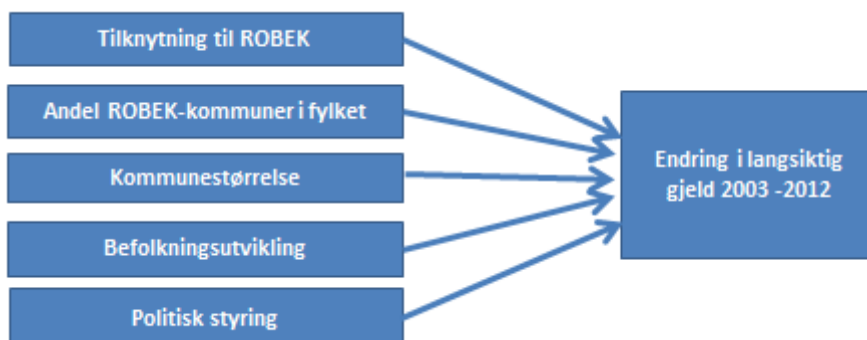
I modellene som er skissert under (figurene 5–12) har jeg illustrert sammenhengen mellom de uavhengige variablene og hver enkelt av de avhengige variablene. Med utgangspunkt i modellene ønsker jeg å kunne si noe om hvordan resultatstørrelsene blir påvirket av kommunens tilknytning til ROBEK. For hver av modellene har jeg formulert en hypotese som vil være utgangspunkt for regresjonsanalysene i kapittel 5. Siden det også er andre faktorer enn kommunens tilknytning til ROBEK som kan ha påvirkning på resultatstørrelsene i undersøkelsen, er som nevnt fire kontrollvariabler inkludert i modellene (se gjennomgang punkt 3.2).

FIGUR 5 Sammenheng mellom endring brutto driftsinntekter og de uavhengige variablene

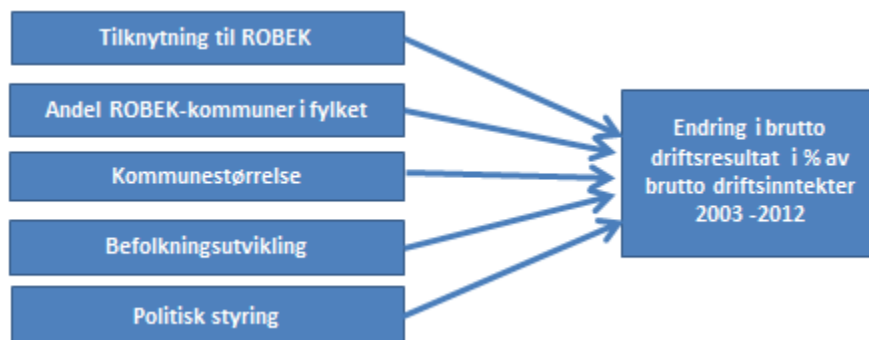
Hypotesen for modellen i figur 5 (H1) er at kommunene i ROBEK sannsynligvis har en sterkere endring/økning i brutto driftsinntekter enn kommuner uten historikk i ROBEK. Dette på grunn av at det vil være nærliggende å tro at kommunene i ROBEK vil arbeide for å øke sine inntekter, også innenfor områder som ikke alltid er like populære for befolkningen, eksempelvis innføring av eiendomsskatt.

FIGUR 6 Sammenheng mellom endring langsiktig gjeld og de uavhengige variablene

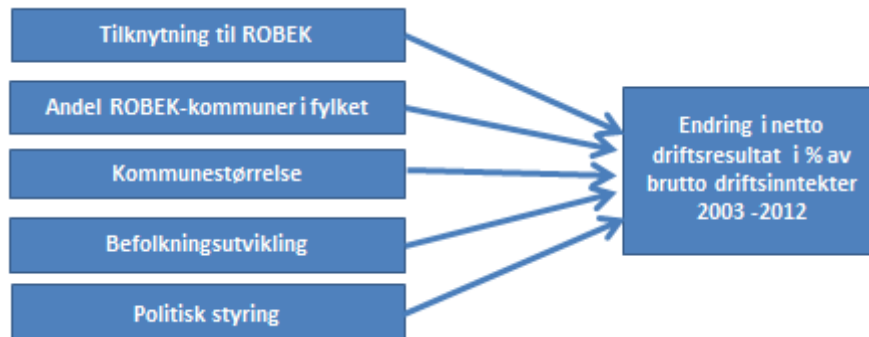

Hypotesen for modellen i figur 6 (H2) er at kommunene i ROBEK sannsynligvis har en mindre endring/økning i langsiktig gjeld enn kommuner uten historikk i ROBEK. Dette fordi ROBEK medfører at lånevedtak må godkjennes av Fylkesmannen.

FIGUR 7 Sammenheng mellom endring brutto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter og de uavhengige variablene

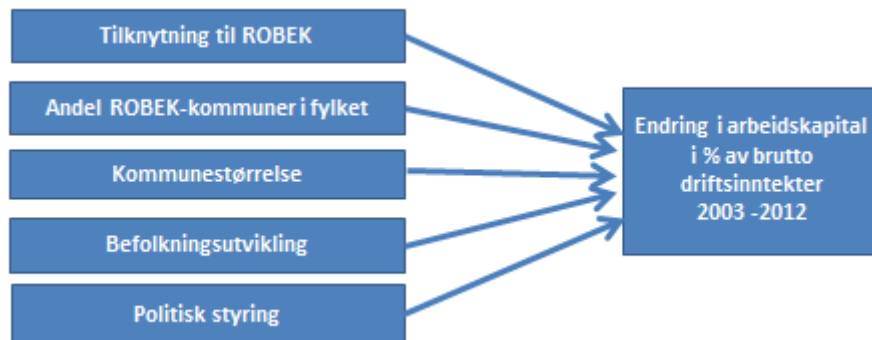

FIGUR 8 Sammenheng mellom endring i netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter og de uavhengige variablene

Hypotesene for modellene i figur 7 og 8 (H3 og H4) er at kommunene i ROBEK sannsynligvis har en større økning i brutto- og netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter enn kommuner uten historikk i ROBEK. Antakelsen bak denne hypotesen er at ROBEK bidrar til en forbedret økonomi og virker positivt på den økonomiske utviklingen i en kommune som i utgangspunktet har et dårlig brutto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter. Det faktum at antallet kommuner registrert i ROBEK var synkende fra 2004, og stabilt de siste årene kan styrke denne teorien, særlig med hensyn til at det har vært en økonomisk krise i verden siden 2008 (finanskrisen).

Figur 9 Sammenheng mellom endring i arbeidskapital i % av brutto driftsinntekter og de uavhengige variablene

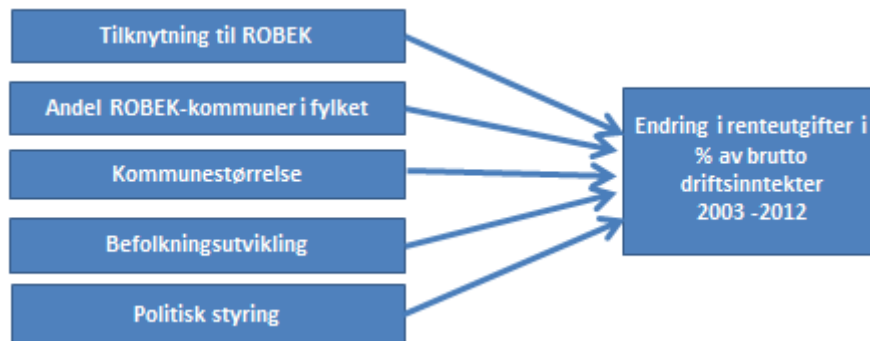
Hypotesen for modellen i figur 9 (H5) er det naturlig å tenke seg at kommunene registrert i ROBEK i utgangspunktet har en svakere endring (mindre økning/reduksjon) i arbeidskapital i % av brutto driftsinntekter, enn kommuner uten historikk i ROBEK, men at kommunene har en positiv utvikling etter registreringen.

Figur 10 Sammenheng mellom endring i langsiktig gjeld i % av brutto driftsinntekter og de uavhengige variablene

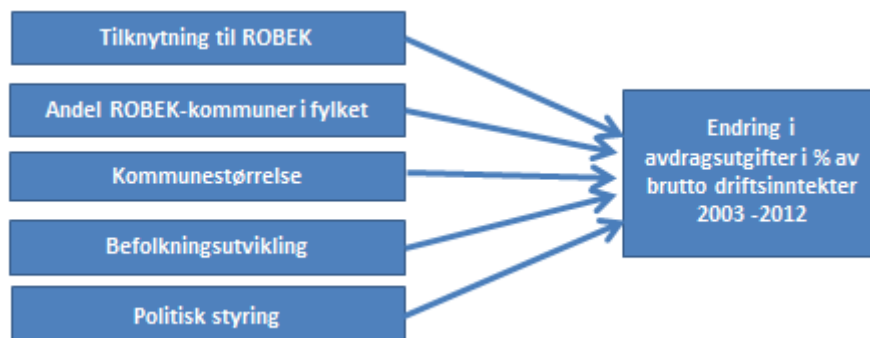
Hypotesen for modellen i figur 10 (H6) er at en må forvente at gjeldsveksten (her i figur 10, endring i langsiktig gjeld i % av brutto driftsinntekter) vil være lavere for kommuner som er registrert i ROBEK og har vært registrert i ROBEK enn for andre kommuner ettersom ROBEK-kommuner ikke står like fritt til å ta opp lån som kommuner som ikke er registrert.

Figur 11 Sammenheng mellom endring i renteutgifter i % av langsiktig gjeld og de uavhengige variablene

Det kan forventes at det vil være utslag i endring av renteutgifter i % av langsiktig gjeld for kommuner registrert i ROBEK kontra andre kommuner. En antakelse er at ROBEK-kommuner i mindre grad enn andre kommuner har økonomi til å sikre sine rentekostnader og at de derfor i større grad vil ha flytende rente. Med hensyn til at rentene har gått ned de siste årene, samt at fast rente gjerne koster mer enn flytende rente, er hypotesen her (H7) at en forventer å se en lavere vekst, eventuell større reduksjon, for ROBEK kommuner enn andre kommuner.

Figur 12 Sammenheng mellom endring i avdragsutgifter i % av langsiktig gjeld og de uavhengige variablene

Det er naturlig å tenke seg at Fylkesmannen vil påvirke kommunen til å justere på sine avdragsbetalinger ved ROBEK registreringer. Det er sannsynlig at ROBEK-kommuner i større grad enn andre kommuner betaler minste lovlige avdrag på sin langsiktige gjeld. Dersom dette skulle stemme har kommuner registrert i ROBEK en mindre økning, eventuelt større reduksjon, i avdragsutgifter i % av langsiktig gjeld enn andre kommuner (H8).

5 ANALYSE

I denne regresjonsanalysen bruker jeg *tilknytning til ROBEK, kommunestørrelse* i form av liten kommune (mindre enn 3200 innbyggere) eller stor kommune (med folketall over 10.000), *andel kommuner registrert i ROBEK i prosent av alle kommuner i fylket, befolkningsutvikling og politisk styring* som uavhengige variabler.

Jeg ser på endring fra 2003 til 2012 for hver av de utvalgte resultatstørrelsene, og kjører en analyse for hver av disse. Analysene blir gjort i Microsoft Excel. Jeg vil først gjennomføre en *univariat analyse*, der jeg ser på resultatstørrelsene hver for seg, før jeg kjører *bivariate analyser* inklusiv en korrelasjonsanalyse for å se hvorvidt det er korrelasjon mellom variablene. Deretter vil jeg gjennomføre en *multippel regresjonsanalyse* for å undersøke sammenhengen mellom alle de uavhengige variablene mot de ulike avhengige variablene i min analyse.

5.1 Univariat analyse

En univariat analyse analyserer hvordan enheter fordeler seg på verdiene på én variabel (Johannessen, 2004:403). Jeg vil under den univariate analysen se på gjennomsnittet, medianen, standardavviket, skjevhet og kurtosis for hver av de åtte ulike avhengige variablene. *Gjennomsnittet* summerer verdiene innenfor hver gruppe (antall) og dividerer på antallet enheter. *Median* symboliserer den midterste verdien i tallrekken. *Standardavviket* i sannsynlighetsfordelingen er et mål på spredningen eller ”bredden” av sannsynlighetsfordelingen og derved en indikasjon på hvor mye estimatet kan komme til å avvike fra den korrekte parameterverdien (Skog 2004:135). *Kurtosis* måler spissitet og haletyngden til observasjonene, mens *skjevheten* beskriver asymmetrien til variablene. En positiv skjevfordeling indikerer en fordeling med asymmetrisk side som heller mot positive verdier, mens negativ skjevfordeling indikerer helning mot negativ verdi (<http://office.microsoft.com>).

TABELL 2 – Univariat analyse

	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8
Gjennomsnitt	81,00	115,71	2,42	1,64	-2,14	7,49	-1,45	-0,53
Median	79,67	102,39	2,29	1,82	-0,19	9,26	-1,50	-0,35
Standardavvik	20,46	81,43	4,46	5,23	24,76	30,61	1,69	2,45
Kurtosis	3,83	1,16	1,96	11,02	25,34	2,26	32,37	27,90
Skjevhet	0,79	0,81	0,52	-1,30	1,33	-0,61	-1,43	-0,05
Antall	423	413	423	423	423	413	413	413

Forkortelser i tabellen:

X1 = Endring brutto driftsinntekter 2003-2012 (prosent)

X2 = Endring langsiktig gjeld 2003-2012 (prosent)

X3 = Endring i brutto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter 2003-2012 (prosentpoeng)

X4 = Endring i netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter 2003-2012 (prosentpoeng)

X5 = Endring i arbeidskapital i % av brutto driftsinntekter 2003-2012 (prosentpoeng)

X6 = Endring i langsiktig gjeld i % av brutto driftsinntekter 2003-2012 (prosentpoeng)

X7 = Endring i renteutgifter i % av langsiktig gjeld 2003-2012 (prosentpoeng)

X8 = Endring i avdragsutgifter i % av langsiktig gjeld 2003-2012 (prosentpoeng)

Den univariate analysen viser forholdsvis store utslag for enkelte av de avhengige variablene hva angår standardavvik og kurtosis, noe som jeg tolker er ett positivt signal med hensyn til at jeg i denne oppgaven vil undersøke om det er forskjeller mellom de uavhengige variablene jeg har valgt. En kan ikke av den univariate analyse si noe eksakt omkring hvorvidt resultatene skyldes at datagrunnlaget her er samlet for de tre gruppene kommuner som jeg ønsker å analysere, eller om resultatene eventuelt er like for hver av de tre gruppene. Dette vil jeg få undersøkt bedre gjennom en bivariat analyse.

5.2 Bivariat analyse

En bivariat analyse viser hvordan enhetene fordeler seg på to variabler samtidig, avhengig variabel og uavhengig variabel. Jeg vil under den bivariante analysen se på gjennomsnittet, medianen, standardavviket, skjevhet og kurtosis for hver av resultatstørrelsene fordelt på de tre grupperingene innenfor tilknytning til ROBEK. Deretter vil jeg analysere korrelasjonen mellom variablene. Denne analysen vil framstilles med en krysstabell, der man kan se korrelasjonskoeffisienter. *Korrelasjonskoeffisienten* viser samvariasjonen mellom to variabler, altså i hvor stor grad variablene påvirker hverandre. Skalaen her er basert på Pearsons r , og går fra -1 til $+1$, der en verdi på 0 viser at det ikke er noen sammenheng, mens -1 viser fullstendig negativ sammenheng og $+1$ viser fullstendig positiv sammenheng mellom de to variablene. Hvis korrelasjonskoeffisienten mellom to av de uavhengige variablene er større enn $0,7$ er det fare for multikollinearitet. Dette betyr at det er en perfekt, eller tilnærmet perfekt lineær sammenheng mellom to eller flere av de uavhengige variablene (Johannessen, 2004:288,313,395).

TABELL 3 – Bivariat analyse for endring i brutto driftsinntekter

	Ingen ROBEK historikk	Over 2 år på ROBEK	Under 2 år på ROBEK
Gjennomsnitt	83,20	78,95	75,71
Median	82,65	78,09	72,99
Standardavvik	21,17	19,34	21,10
Kurtosis	6,17	-0,03	-0,81
Skjevhet	1,27	0,12	0,14
Antall	217	189	17

Tabell 3 viser at endringer i brutto driftsinntekter har vært størst i de kommunene som ikke har historikk i ROBEK. Standardavvikene i tabell 3 synes ikke vesentlig store. Det er også interessant å se at skjevheten og kurtosis er størst for kommuner uten historikk på ROBEK, noe som kanskje ikke er overraskende ettersom kommunene i denne gruppen omfavner et større spenn hva angår økonomisk styrke enn det som er tilfellet for de to andre gruppene. Med dette menes det at gruppen kommuner som inngår i ingen ROBEK historikk består av både kommuner med dårlig økonomi (riktignok så de ikke har vært registrert i ROBEK) og kommuner med meget god økonomi. For kommuner registrert i ROBEK over 2 år er det nærliggende å tro at vi her finner mer like økonomiske situasjoner. Resultatene er motsatt av hva jeg hadde forventet i min hypotese (H1). Merk at analysen her kun tar hensyn til endringen i brutto driftsinntekter, og er ikke justert i forhold til befolkningsutviklingen..

TABELL 4 – Bivariat analyse for endring i langsiktig gjeld

	Ingen ROBEK historikk	Over 2 år på ROBEK	Under 2 år på ROBEK
Gjennomsnitt	122,80	106,30	132,56
Median	112,34	96,42	100,05
Standardavvik	78,71	81,93	102,47
Kurtosis	1,40	1,05	1,59
Skjevhet	0,66	0,92	1,28
Antall	210	187	16

Tabell 4 viser at kommuner som har vært registrert på ROBEK over 2 år har hatt en lavere vekst i langsiktig gjeld i perioden 2003–2012, noe som også er i samsvar med hypotesen for denne resultatstørrelsen (H2). For gruppen ingen ROBEK historikk ser vi utslag på både skjevhet og kurtosis. Det er også interessant å se at kommuner som har vært på listen under 2 år har den største gjennomsnittlige endringen i langsiktig gjeld i perioden, selv om medianen her er relativt mye lavere. Det faktum at det kun er 16 kommuner (17 kommuner for de

avhengige variablene som ikke inneholder langsiktig gjeld) i denne gruppen kan være en årsak til at statistikken blir noe usikker, noe differansen mellom median og gjennomsnitt i tabell 4 støtter opp om.

TABELL 5 – Bivariat analyse for endring i brutto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter

	Ingen ROBEK historikk	Over 2 år på ROBEK	Under 2 år på ROBEK
Gjennomsnitt	2,32	2,49	2,86
Median	2,26	2,35	2,81
Standardavvik	4,69	4,11	5,32
Kurtosis	3,18	-0,02	0,34
Skjevhet	0,86	0,12	-0,43
Antall	217	189	17

Tabell 5 viser at kommuner som har vært registrert i ROBEK i mer enn 2 år har hatt en mer positiv utvikling i brutto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter i perioden 2003–2012 enn andre kommuner, noe som også er i samsvar med hypotesen (H3). Sammenliknet med tabell 3 kan dette synes overraskende, med hensyn til at tabell 3 viser at disse kommunene har hatt en mindre økning i brutto driftsinntekter i samme periode. Dette kan ha sammenheng med at resultatstørrelsen endring i brutto driftsinntekter 2003–2012 ikke er justert i forhold til andre faktorer, mens denne resultatstørrelsen er en justert indikator. At tabell 5 viser en styrkning i endring av brutto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter for kommuner som har vært registrert på ROBEK i over 2 år, kan styrke hypotesen om at registrering i ROBEK medfører en forbedret økonomi når det gjelder denne indikatoren.

TABELL 6 – Bivariat analyse for endring i netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter

	Ingen ROBEK historikk	Over 2 år på ROBEK	Under 2 år på ROBEK
Gjennomsnitt	1,24	2,03	2,25
Median	1,68	1,88	1,31
Standardavvik	6,11	4,07	4,46
Kurtosis	10,84	0,48	0,16
Skjevhet	-1,54	0,08	0,74
Antall	217	189	17

Tabell 6 viser at kommuner som har vært registrert i ROBEK i mer enn 2 år har hatt en mer positiv utvikling i netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter i perioden 2003–2012 enn andre kommuner, noe som er i tråd med hypotesen (H4) for denne resultatstørrelsen. Både gjennomsnitt og median er høyere for kommuner registrert i ROBEK mer enn 2 år enn for kommuner uten historikk fra registeret. For kommuner med mindre enn 2 års registrering i ROBEK er det stor avstand mellom gjennomsnitt og median, noe som peker i retning av at antallet her er noe lite til å kunne gi gode vurderinger for denne kategorien. At tabell 6 viser en styrkning i endring av netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter for kommuner som har vært registrert på ROBEK i over 2 år kan styrke hypotesen om at registrering i ROBEK medfører en forbedret økonomi også når det gjelder denne resultatstørrelsen.

TABELL 7 – Bivariat analyse for endring i arbeidskapital i % av brutto driftsinntekter

	Ingen ROBEK historikk	Over 2 år på ROBEK	Under 2 år på ROBEK
Gjennomsnitt	-3,28	-0,68	-3,92
Median	-0,55	0,62	-3,62
Standardavvik	29,01	19,82	12,42
Kurtosis	25,21	6,44	2,43
Skjevhet	1,60	0,32	-1,11
Antall	217	189	17

Tabell 7 viser at kommuner som har vært registrert på ROBEK i mer enn 2 år har en mer positiv utvikling/mindre reduksjon enn andre kommuner når det gjelder gjennomsnittlig endring og median for resultatstørrelsen endring i arbeidskapital i % av brutto driftsinntekter 2003–2012. Det er også interessant å se at gjennomsnitt og median er lavest for de kommuner som har vært registret på ROBEK i mindre enn 2 år. Resultatene er i samsvar med hypotesen (H5) der jeg forventet mindre endringer for ROBEK kommuner. En ser også at kurtosis verdi for kommuner uten historikk i ROBEK er høy, noe som tyder på at en god del av kommunene i denne gruppen har ett resultat på en forholdsvis lik verdi.

TABELL 8 – Bivariat analyse for endring i langsiktig gjeld i % av brutto driftsinntekter

	Ingen ROBEK historikk	Over 2 år på ROBEK	Under 2 år på ROBEK
Gjennomsnitt	9,06	4,95	16,68
Median	9,78	8,01	15,06
Standardavvik	25,72	35,48	26,71
Kurtosis	2,95	1,55	0,06
Skjevhet	-1,07	-0,31	-0,05
Antall	210	187	16

Tabell 8 viser at gjeldsveksten i % av brutto driftsinntekter i perioden 2003–2012 har vært lavere, når det gjelder gjennomsnitt og median, for kommuner registrert på ROBEK i mer enn 2 år enn for kommuner uten historikk i ROBEK. Dette er i samsvar med hypotesen (H6) for denne resultatstørrelsen. Nok en gang er det nærliggende å trekke en slutning om at antallet kommuner som har vært registret i ROBEK mindre enn 2 år er for lite til å trekke gode konklusjoner av analysen. At registrering i ROBEK skulle medføre en lavere gjeldsvekst enn for andre kommuner anses å være i tråd med hypotesen om at registrering i ROBEK vil medføre en begrenset låneadgang for de registrerte kommunene.

TABELL 9 – Bivariat analyse for endring i renteutgifter i % av langsiktig gjeld

	Ingen ROBEK historikk	Over 2 år på ROBEK	Under 2 år på ROBEK
Gjennomsnitt	-1,55	-1,35	-1,25
Median	-1,59	-1,41	-1,00
Standardavvik	1,86	1,50	1,45
Kurtosis	41,34	6,04	-0,95
Skjevhet	-1,57	-1,07	0,25
Antall	210	187	16

Tabell 9 viser kun små forskjeller mellom kommuner registrert i ROBEK mer enn 2 år og for kommuner uten historikk i ROBEK. Av tabellen kan det synes som at rentekostnadene i % av langsiktig gjeld har falt mest for kommuner uten historikk i ROBEK, noe som kan bety at registrering i ROBEK på en eller annen form fører til marginalt økte rentekostnader, noe som er motsatt av hypotesen (H7). Dette kan eksempelvis skyldes helt andre faktorer enn ROBEK, eksempelvis at bankene observerer dårlig økonomi i kommunen og derav gir en dårligere rente til kommunen. En annen mulig forklaring kan være at kommuner registrert i ROBEK i over 2 år har ett mer bevist forhold til rentekostnadene frem i tid, med hensyn til budsjetterte rentekostnader, og derav i økt grad har valgt fastrente kontra kommuner uten historikk i

ROBEK. Kurtosis-verdi for kommuner uten historikk i ROBEK er høy, noe som tyder på at en god del av kommunene i denne gruppen har ett resultat på en forholdsvis lik verdi.

TABELL 10 – Bivariat analyse for endring i avdragsutgifter i % av langsiktig gjeld

	Ingen ROBEK historikk	Over 2 år på ROBEK	Under 2 år på ROBEK
Gjennomsnitt	-0,57	-0,42	-1,27
Median	-0,39	-0,20	-1,16
Standardavvik	2,86	1,94	1,88
Kurtosis	28,21	7,71	0,20
Skjevhet	0,39	-1,60	0,41
Antall	210	187	16

Hensikten bak resultatstørrelsen endring i avdragsutgifter i % av langsiktig gjeld 2003–2012 er å avdekke om kommunene har endret sin lånestruktur i form av at vektet nedbetalingstid for lånegjelden har blitt lengre. Det at samtlige tre kategorier kommuner har negativ utvikling kan peke i retning av at den vektede gjennomsnittlige nedbetalingstiden på kommunenes lånegjeld i perioden 2003–2012 har økt. Dette kan peke i retning av at kommunene i dag velger lengre nedbetalingstid på sine lån enn tidligere.

Tabell 10 viser dessuten at kommuner registrert i ROBEK i over 2 år har den minste endringen i form av gjennomsnitt og median, noe som er det motsatte av hypotesen (H8). Dette behøver ikke bety at ROBEK har en begrensende effekt når det gjelder å redusere avdragsutgiftene. Dette kan i stedet bety at kommuner registrert i ROBEK allerede betaler minste lovlige avdrag når de blir registrerte, og at de derav ikke har mulighet til å forlenge nedbetalingstiden på lånegjelden ytterligere, ref. Kommunelovens bestemmelser om minste lovlige avdrag.

5.2.1 Korrelasjon mellom variabler

Denne analysen framstilles som en krysstabell, der man kan se korrelasjonskoeffisienter som vist i tabell 11 og 12 under.

TABELL 11 Korrelasjonsmatrise I (N=423)

Korrelasjonsmatrise I												
	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10	X11	X12
X2	-0,92											
X3	-0,18	-0,21										
X4	-0,09	0,11	-0,05									
X5	0,02	-0,02	0,02	0,37								
X6	0,07	-0,08	0,02	0,23	0,71							
X7	0,05	-0,05	-0,02	-0,03	-0,03	0,09						
X8	0,33	-0,37	0,11	-0,28	-0,04	0,10	0,08					
X9	-0,14	0,10	0,09	-0,45	-0,09	-0,01	0,02	0,19				
X10	0,06	-0,04	-0,07	0,37	0,06	0,08	0,00	-0,20	-0,47			
X11	-0,03	0,07	-0,10	0,72	0,17	0,11	-0,05	-0,36	-0,53	0,53		
X12	0,07	-0,07	-0,01	-0,15	-0,03	0,05	0,09	0,18	-0,06	0,11	-0,21	

Forkortelser i tabellen:
X1 = ROBEK over 2 år
X2 = Ingen ROBEK historikk
X3 = ROBEK under 2 år
X4 = Endring brutto driftsinntekter 2003-2012 (prosent)
X5 = Endring i brutto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter 2003-2012 (prosentpoeng)
X6 = Endring i netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter 2003-2012 (prosentpoeng)
X7 = Endring i arbeidskapital i % av brutto driftsinntekter 2003-2012 (prosentpoeng)
X8 = Andel ROBEK-kommuner i fylket
X9 = Kommunestørrelse (liten kommune)
X10 = Kommunestørrelse (stor kommune)
X11 = Befolkningsutvikling (endring i folketall 2003-2012 i prosent)
X12 = Politisk styring

Korrelasjonsmatrise I (se tabell 11 over) baseres på en populasjon på totalt 423 kommuner. De ulike uavhengige variablenes korrelasjon mot de ulike resultatstørrelsene er markert med gult i tabellen. For den uavhengige variabelen tilknytning til ROBEK viser tabell 11 at det er sterkest korrelasjon mellom kommuner uten historikk i ROBEK og den avhengige variabelen endring i brutto driftsinntekter 2003–2012, med en korrelasjonskoeffisient på 0,11. Det er også korrelasjon (negativ) mellom denne avhengige variabelen og kommuner som har vært registrert i ROBEK i over 2 år, her er den negative korrelasjonskoeffisienten -0,09. Korrelasjonen er noe lavere mot de andre resultatstørrelsene, men vi ser utslag på flere av kryssningene. For den uavhengige variabelen ROBEK under 2 år ser vi kun moderate korrelasjoner, sterkest (negativ) korrelasjon finner vi her mot resultatstørrelsen endring i brutto driftsinntekter 2003–2012 hvor korrelasjonskoeffisienten er -0,05.

For de andre uavhengige variablene kan vi se at den uavhengige variabelen befolkningsutvikling har en korrelasjonskoeffisient på 0,72 mot den avhengige variabelen endring i brutto driftsinntekter 2003–2012. Resultatet er ikke overraskende ettersom en andel av kommunenes brutto driftsinntekter kommer fra brukerbetaling, og denne vil naturligvis øke dersom folketallet i kommunen øker. Også den uavhengige variabelen kommunestørrelse har relativt sterk korrelasjon mot den avhengige variabelen endring i brutto driftsinntekter 2003–2012, hvor store kommuner har en korrelasjonskoeffisient på 0,37 og små kommuner en negativ korrelasjonskoeffisient på -0,45.

Når det gjelder endring i brutto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter 2003–2012 og endring i netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter 2003–2012 ser vi at den uavhengige variabelen befolkningsutvikling er den uavhengige variabelen med sterkest korrelasjon, med korrelasjonskoeffisient på hhv. 0,17 og 0,11. For resultatstørrelsen endring i arbeidskapital i % av brutto driftsinntekter 2003–2012 ser vi sterkest korrelasjon mot den uavhengige variabelen politisk styring (0,09).

Vi ser at det er korrelasjon mellom den uavhengige variabelen tilknytning til ROBEK og de ulike resultatstørrelsene, men korrelasjonene er sterkere mot de andre uavhengige variablene, noe som kan tyde på at eksempelvis befolkningsutvikling har større påvirkning over kommunenes økonomiske utvikling over tid enn hva en eventuell tilknytning til ROBEK ville hatt. Dette vil en forhåpentligvis få avdekket gjennom den multiple regresjonsanalysen.

TABELL 12 Korrelasjonsmatrise II (N=413)

Korrelasjonsmatrise II												
	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10	X11	X12
X2	-0,93											
X3	-0,18	-0,20										
X4	-0,11	0,09	0,04									
X5	-0,08	0,05	0,06	0,85								
X6	0,06	-0,06	0,02	-0,21	-0,28							
X7	0,04	-0,02	-0,06	-0,34	-0,39	0,35						
X8	0,32	-0,36	0,10	-0,15	-0,06	0,04	-0,01					
X9	-0,13	0,10	0,08	-0,23	-0,11	-0,06	-0,02	0,20				
X10	0,06	-0,03	-0,06	0,19	0,12	-0,05	-0,05	-0,20	-0,46			
X11	-0,04	0,07	-0,09	0,27	0,08	0,00	0,02	-0,36	-0,54	0,53		
X12	0,06	-0,05	-0,02	0,00	0,07	0,02	-0,03	0,16	-0,05	0,11	-0,21	

Forkortelser i tabellen:

X1 = ROBEK over 2 år

X2 = Ingen ROBEK historikk

X3 = ROBEK under 2 år

X4 = Endring langsiktig gjeld 2003-2012 (prosent)

X5 = Endring i langsiktig gjeld i % av brutto driftsinntekter 2003-2012 (prosentpoeng)

X6 = Endring i renteutgifter i % av langsiktig gjeld 2003-2012 (prosentpoeng)

X7 = Endring i avdragsutgifter i % av langsiktig gjeld 2003-2012 (prosentpoeng)

X8 = Andel ROBEK-kommuner i fylket

X9 = Kommunestørrelse (liten kommune)

X10 = Kommunestørrelse (stor kommune)

X11 = Befolkningsutvikling (endring i folketall 2003-2012 i prosent)

X12 = Politisk styring

I korrelasjonsmatrise II (se tabell 12 over) er antallet kommuner som sto oppført med lite eller minimal langsiktig gjeld i 2003 tatt ut. Denne matrisen baseres på nøkkeltall for totalt 413 kommuner. Også her har jeg markert de ulike uavhengige variablenes korrelasjoner mot de avhengige variablene med gult.

Av tabell 12 kan vi se at det er forskjeller i korrelasjoner for kommuner med mer en 2 år på ROBEK og kommuner uten historikk i ROBEK. Mot resultatstørrelsene endring i langsiktig gjeld 2003–2012 og endring i langsiktig gjeld i % av brutto driftsinntekter 2003–2012 ser vi en negativ korrelasjon mot kommuner med mer en 2 år på ROBEK (hhv -0,11 og -0,08), mens vi ser positive korrelasjoner mot kommuner uten historikk i ROBEK (hhv 0,09 og 0,05). Mot resultatstørrelsene endring i rentekostnader i % av langsiktig gjeld 2003–2012 og endring i avdragsutgifter i % av langsiktig gjeld 2003–2012 er dette motsatt, der ser vi positiv korrelasjon mot kommuner med mer en 2 år på ROBEK (hhv 0,06 og 0,04) og negativ korrelasjon mot kommuner uten historikk i ROBEK (hhv -0,06 og -0,02). Oppsummert synes korrelasjonsmatrisen her å stemme brukbart med resultatene i den foregående analysen.

Når det gjelder kommuner med mindre enn 2 år på ROBEK ser vi mer marginale korrelasjoner, noe som igjen kan styrke mistanken om at utvalget av kommuner her er for smått til å få sikre resultater. Med hensyn til at vi her har en populasjonsstudie og utvalget for denne gruppen er meget lite, er det nærliggende å tro at resultatene kun i begrenset grad gjennom analysene av denne gruppen vil gi sikre resultater.

Vi ser av tabell 12 at det også her er sterkere korrelasjon mellom de avhengige variablene og de andre uavhengige variablene enn tilknytning til ROBEK.

5.3 Multippel regresjonsanalyse

Jeg vil i det følgende gjennomføre multiple regresjonsanalyser for hver av de avhengige variablene mot de uavhengige variablene.

Ettersom den bivariate analysen viser at resultatene fra den uavhengige variabelen kommuner registrert i ROBEK mindre enn 2 år ikke gir særlig relevant informasjon vil denne variabelen utgå fra regresjonsanalysen. Dette for at analysene skal bygges på renest mulig tallgrunnlag.

Når det gjelder den uavhengige variabelen tilknytning til ROBEK har jeg lagt inn en dikotom (dummy) variabel. Med dette menes at jeg har lagt inn de gjenstående to kategoriene kommuner registrert i ROBEK over 2 år og kommuner uten historikk i ROBEK fra den uavhengige variabelen tilknytning til ROBEK som verdier, hvor 0 er kommuner uten historikk i ROBEK. Dette vil gjøre det mulig å se direkte effekt av det å være på ROBEK kontra ikke å være på ROBEK. Jeg har også lagt inn dummy variabler på kommunestørrelser.

Som beskrevet i punkt 3.3 inngår ikke kommuner som i 2003 sto uten langsiktig gjeld, eller som hadde minimal langsiktig gjeld, i observasjonene for resultatstørrelsene endring i langsiktig gjeld i % av brutto driftsinntekter 2003–2012, endring i renteutgifter i % av langsiktig gjeld 2003–2012 og avdragsutgifter i % av langsiktig gjeld 2003–2012.

TABELL 13 Regresjonsanalyse – endring i brutto driftsinntekter

	Multippel R	R-kvadrat	Justert R-kvadrat	Standardfeil	Observasjoner		
	0,728	0,530	0,523	14,107	406		
	<i>fg</i>	<i>SK</i>	<i>GK</i>	<i>F</i>	<i>Signifikans-F</i>		
Regresjon	6	89576,9	14929,5	75,013	2,12214E-62		
Residualer	399	79410,8	199,0				
Totalt	405	168987,8					
	<i>Koeff.</i>	<i>Std.feil</i>	<i>t-Stat</i>	<i>P-verdi</i>	<i>Ned.95%</i>	<i>Øv.95%</i>	
Skjæringspunkt	80,14	3,14	25,53	0,000	74,0	86,3	
ROBEK over 2 år	-3,39	1,54	-2,20	0,028	-6,4	-0,4	
Andel ROBEK i fylket	0,46	4,57	0,10	0,919	-8,5	9,4	
Liten kommune	-5,30	1,81	-2,93	0,003	-8,8	-1,7	
Stor kommune	-1,74	2,00	-0,87	0,384	-5,7	2,2	
Befolkningsutvikling	1,51	0,11	13,97	0,000	1,3	1,7	
Politisk styring	-0,45	5,56	-0,08	0,935	-11,4	10,5	

Justert R-Kvadrat forteller oss at de uavhengige variablene i regresjonen forklarer 52,3 % av variasjonene i den avhengige variabelen endring i brutto driftsinntekter 2003–2012, noe som peker i retning av at de uavhengige variablene gir en forholdsvis god indikator for variasjon i den avhengige variabelen. Videre ser vi at regresjonen er signifikant (signifikans-F).

I den nederste delen av tabellen er det særlig verdiene for *t-stat* og *P-verdi* som er førende for at vi skal kunne anslå om statistikken knyttet til de ulike variablene er signifikant. *T-stat* viser verdien for *koeffisienten* dividert på *standardfeilen*. En *T-stat* verdi høyere enn 1,96 eller lavere enn minus 1,96 her betyr at *koeffisienten* er signifikant (mindre enn 95 % sannsynlighet) (Skog 2004: 174). *P-verdi* viser sannsynligheten for at *koeffisienten* ikke er signifikant. I og med at jeg opererer jeg med et signifikansnivå på 5 %, ønsker jeg her en verdi på under 0,05 for å kunne definere resultatet som signifikant.

Av tabell 12 kan vi se at kommuner registrert i ROBEEK over 2 år har en *t-stat* over 1,96 og en *P-verdi* under 0,05, noe som kan peke i retning av at koeffisienten for den uavhengige variabelen kommuner registrert på ROBEEK over 2 år er signifikant. Koeffisienten forteller oss at kommuner registrert på ROBEEK over 2 år har en lavere *Y-verdi* enn kommuner uten historikk i ROBEEK. Med andre ord kan resultatet av regresjonsanalysen peke i retning av at ROBEEK har en negativ påvirkningskraft for den avhengige variabelen endring i brutto driftsinntekter 2003–2012, noe som betyr at hypotesen for denne resultatstørrelsen (H1) mangler empirisk støtte.

Samtidig er det viktig å understreke at vi ser langt sterkere styrke på sammenhengen mellom endring i befolkningsutvikling og endring i brutto driftsinntekter 2003—2012, sammenliknet mot den uavhengige variabelen kommuner registrert i ROBEEK over 2 år. Det samme gjelder også for sammenhengen mellom små kommuner og endring i brutto driftsinntekter 2003–2012.

Oppsummert kan en trekke en slutning om at registrert i ROBEEK over 2 år har ført til en svakere endring på den avhengige variabelen endring i brutto driftsinntekter 2003–2012, men vi ser at blant annet befolkningsutvikling og kommunestørrelse har større påvirkningskraft mot samme avhengige variabel.

TABELL 14 Regresjonsanalyse – endring i langsiktig gjeld 2003–12

	Multipel R	R-kvadrat	Justert R-kvadrat	Standardfeil	Observasjoner	
	0,332	0,110	0,096	76,580	397	
	<i>fg</i>	<i>SK</i>	<i>GK</i>	<i>F</i>	<i>Signifikans-F</i>	
Regresjon	6	282854,5	47142,42	8,038	0,0000	
Residualer	390	2287132,4	5864,44			
Totalt	396	2569986,9				
	<i>Koeff.</i>	<i>Std.feil</i>	<i>t-Stat</i>	<i>P-verdi</i>	<i>Ned.95%</i>	<i>Øv. 95%</i>
Skjæringspunkt	126,10	17,4	7,23	2,41E-12	91,9	160,3
ROBEK over 2 år	-16,62	8,4	-1,97	0,049	-33,2	-0,1
Andel ROBEK i fylket	-13,04	25,1	-0,51	0,605	-62,6	36,5
Liten kommune	-26,05	9,9	-2,62	0,009	-45,6	-6,5
Stor kommune	3,21	10,8	0,29	0,768	-18,2	24,6
Befolkningsutvikling	1,63	0,6	2,75	0,006	0,5	2,8
Politisk styring	18,15	30,6	0,59	0,553	-42,0	78,3

Tabell 14 viser at de uavhengige variablene forklarer under 10 % av variasjonene i den avhengige variabelen endring i langsiktig gjeld 2003–2012, samt at regresjonsanalysen er statistisk signifikant. Vi ser at den uavhengige variabelen kommuner registrert på ROBEK over 2 år har en T-stat marginalt lavere enn -1,96 og en P-verdi like under 0,05, noe som peker i retning av at signifikansnivået på 5 % beholdes med meget minimal margin. Vi ser relativt stor negativ endring i koeffisienten, noe som til sammen kan tyde en trend om at kommuner registrert på ROBEK over 2 år har hatt en lavere vekst i langsiktig gjeld 2003–2012 enn kommuner uten historikk i ROBEK, noe som også er i tråd med hypotesen (H2). Igjen ser vi en sterkere sammenheng mot befolkningsutvikling, noe som kanskje ikke er så rart ettersom den avhengige variabelen her ikke er justert i forhold til andre indekser (for eksempel folketall).

Oppsummert tyder analysene på at registrering i ROBEK i perioden 2003-2012 har medført en lavere gjeldsvekst i prosent av brutto driftsinntekter enn for kommuner uten historikk i ROBEK. Det er viktig å understreke at justert R-kvadrat på under 0,1 er noe lavt. I tillegg fremkommer befolkningsendring som en tydeligere pådriver.

TABELL 15 Regresjonsanalyse – endring i brutto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter 2003–12

	Multipel R	R-kvadrat	Justert R-kvadrat	Standardfeil	Observasjoner	
	0,189	0,035	0,021	4,377	406	
	<i>fg</i>	<i>SK</i>	<i>GK</i>	<i>F</i>	<i>Signifikans-F</i>	
Regresjon	6	284,7	47,45	2,476	0,0231	
Residualer	399	7645,6	19,16			
	<i>Koeff.</i>	<i>Std.feil</i>	<i>t-Stat</i>	<i>P-verdi</i>	<i>Ned. 95%</i>	<i>Øv. 95%</i>
Skjæringspunkt	1,99	0,97	2,04	0,042	0,07	3,90
ROBEK over 2 år	0,21	0,48	0,44	0,663	-0,73	1,15
Andel ROBEK i fylket	0,61	1,42	0,43	0,667	-2,17	3,40
Liten kommune	-0,15	0,56	-0,27	0,789	-1,25	0,95
Stor kommune	-0,59	0,62	-0,94	0,346	-1,80	0,63
Befolkningsutvikling	0,10	0,03	3,05	0,002	0,04	0,17
Politisk styring	-0,32	1,72	-0,19	0,853	-3,71	3,07

Tabell 15 viser at de uavhengige variablene kun forklarer ca. 2 % av variasjonen i den uavhengige variabelen endring i brutto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter 2003–2012. Den uavhengige variabelen tilknytning til ROBEK viser ingen signifikant sammenheng med variasjoner i den avhengige variabelen, foruten å vise en svak tendens mot registrering i ROBEK hatt en marginal effekt i forbedret brutto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter. Vi ser at befolkningsutvikling har signifikante verdier, men verdiene både for koeffisient og justert R-kvadrat er for små til å kunne trekke sannsynlige konklusjoner.

TABELL 16 Regresjonsanalyse – endring i netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter 2003–12

	Multipel R	R-kvadrat	Justert R-kvadrat	Standardfeil	Observasjoner	
	0,217	0,047	0,037	5,181	406	
	<i>Fg</i>	<i>SK</i>	<i>GK</i>	<i>F</i>	<i>Signifikans-F</i>	
Regresjon	6	527,6	87,93	3,276	0,0037	
Residualer	399	10709,6	26,84			
	<i>Koeff.</i>	<i>Std.feil</i>	<i>t-Stat</i>	<i>P-verdi</i>	<i>Ned.95%</i>	<i>Øv.95%</i>
Skjæringspunkt	-2,37	1,15	-2,05	0,041	-4,64	-0,10
ROBEK over 2 år	0,42	0,57	0,74	0,458	-0,69	1,53
Andel ROBEK i fylket	4,37	1,68	2,61	0,010	1,07	7,66
Liten kommune	0,99	0,66	1,50	0,134	-0,31	2,30
Stor kommune	0,35	0,73	0,48	0,631	-1,09	1,79
Befolkningsutvikling	0,13	0,04	3,18	0,002	0,05	0,20
Politisk styring	1,95	2,04	0,96	0,339	-2,06	5,96

Tabell 16 viser også at de uavhengige variablene forklarer lite av variasjonene i den avhengige variabelen som her er endring i netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter 2003–2012. De uavhengige variablene andel ROBEK i fylket og befolkningsutvikling viser en sammenheng. Sammenhengen når det gjelder koeffisient er størst for andel ROBEK i fylket uten at dette behøver å bety noe konkret. Analysen viser riktignok en svak tendens mot at registrering i ROBEK i perioden 2003-2012 har medført en marginalt bedre utvikling av netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter.

TABELL 17 Regresjonsanalyse – endring i langsiktig gjeld i % av brutto driftsinntekter 03–12

	Multipel R	R-kvadrat	Justert R-kvadrat	Standardfeil	Observasjoner	
	0,173	0,030	0,015	30,499	397	
	<i>Fg</i>	<i>SK</i>	<i>GK</i>	<i>F</i>	<i>Signifikans-F</i>	
Regresjon	6	11207,0	1867,84	2,008	0,0636	
Residualer	390	362778,5	930,20			
	<i>Koeff.</i>	<i>Std.feil</i>	<i>t-Stat</i>	<i>P-verdi</i>	<i>Ned.95%</i>	<i>Øv.95%</i>
Skjæringspunkt	7,38	6,94	1,06	0,288	-6,26	21,02
ROBEK over 2 år	-4,75	3,36	-1,41	0,158	-11,35	1,85
Andel ROBEK i fylket	-2,70	10,03	-0,27	0,788	-22,42	17,03
Liten kommune	-5,97	3,95	-1,51	0,132	-13,74	1,81
Stor kommune	4,39	4,33	1,01	0,312	-4,13	12,90
Befolkningsutvikling	0,05	0,24	0,23	0,817	-0,41	0,52
Politisk styring	11,36	12,18	0,93	0,352	-12,59	35,31

Tabell 17 viser at regresjonsanalysen ikke er signifikant. Justert R-Kvadrat er også meget lav, noe som gjør at vi ikke kan trekke sikre konklusjoner rundt de uavhengige variablenes sammenheng med den avhengige variabelen endring i langsiktig gjeld i % av brutto driftsinntekter. Vi ser riktignok en tendens mot at registrering i ROBEK i perioden 2003-2012 har medført en lavere gjeldsvekst i prosent av brutto driftsinntekter enn for kommuner uten historikk på ROBEK, men påvirkningen kan ikke omtales som sikker.

TABELL 18 Regresjonsanalyse – endring i arbeidskapital i % av brutto driftsinntekter 2003–12

	Multippel R	R-kvadrat	Justert R-kvadrat	Standardfeil	Observasjoner	
	0,119	0,014	-0,001	25,163	406	
	<i>fg</i>	<i>SK</i>	<i>GK</i>	<i>F</i>	<i>Signifikans-F</i>	
Regresjon	6	3627,5	604,59	0,955	0,4557	
Residualer	399	252644,9	633,20			
	<i>Koeff.</i>	<i>Std.feil</i>	<i>t-Stat</i>	<i>P-verdi</i>	<i>Ned. 95%</i>	<i>Øv. 95%</i>
Skjæringspunkt	-12,02	5,60	-2,15	0,032	-23,03	-1,01
ROBEK over 2 år	1,18	2,75	0,43	0,669	-4,23	6,58
Andel ROBEK i fylket	9,23	8,14	1,13	0,258	-6,78	25,24
Liten kommune	0,99	3,22	0,31	0,758	-5,34	7,32
Stor kommune	1,51	3,56	0,42	0,672	-5,49	8,51
Befolkningsutvikling	-0,06	0,19	-0,33	0,745	-0,44	0,32
Politisk styring	11,56	9,91	1,17	0,244	-7,92	31,04

Tabell 18 viser at regresjonsanalysen ikke er signifikant. Justert R-Kvadrat er også meget lav, noe som gjør at vi ikke kan trekke konklusjoner rundt de uavhengige variablenes sammenheng med den avhengige variabelen endring i arbeidskapital i % av brutto driftsinntekter.

TABELL 19 Regresjonsanalyse – endring i renteutgifter i % av langsiktig gjeld 2003–12

	Multippel R	R-kvadrat	Justert R-kvadrat	Standardfeil	Observasjoner	
	0,128	0,016	0,001	1,700	397	
	<i>fg</i>	<i>SK</i>	<i>GK</i>	<i>F</i>	<i>Signifikans-F</i>	
Regresjon	6	18,7	3,12	1,079	0,3745	
Residualer	390	1127,6	2,89			
	<i>Koeff.</i>	<i>Std.feil</i>	<i>t-Stat</i>	<i>P-verdi</i>	<i>Ned. 95%</i>	<i>Øv. 95%</i>
Skjæringspunkt	-1,58	0,39	-4,09	0,000	-2,34	-0,8206
ROBEK over 2 år	0,16	0,19	0,86	0,389	-0,21	0,52943
Andel ROBEK i fylket	0,16	0,56	0,29	0,773	-0,94	1,26144
Liten kommune	-0,35	0,22	-1,57	0,118	-0,78	0,08790
Stor kommune	-0,41	0,24	-1,70	0,090	-0,89	0,06379
Befolkningsutvikling	0,00	0,01	0,27	0,788	-0,02	0,02930
Politisk styring	0,52	0,68	0,77	0,441	-0,81	1,85950

Tabell 19 viser at regresjonsanalysen ikke er signifikant. Justert R-Kvadrat er også meget lav, noe som gjør at vi ikke kan trekke konklusjoner rundt de uavhengige variablenes sammenheng med den avhengige variabelen endring i renteutgifter i % av langsiktig gjeld.

TABELL 20 Regresjonsanalyse – endring i avdragsutgifter i % av langsiktig gjeld 2003–12

	Multipel R	R-kvadrat	Justert R-kvadrat	Standardfeil	Observasjoner	
	0,073	0,005	-0,010	2,480	397	
	<i>fg</i>	<i>SK</i>	<i>GK</i>	<i>F</i>	<i>Signifikans-F</i>	
Regresjon	6	12,8	2,13	0,347	0,9117	
Residualer	390	2399,3	6,15			
	<i>Koeff.</i>	<i>Std.feil</i>	<i>t-Stat</i>	<i>P-verdi</i>	<i>Ned. 95%</i>	<i>Øv. 95%</i>
Skjæringspunkt	-0,45	0,56	-0,80	0,424	-1,56	0,66
ROBEK over 2 år	0,17	0,27	0,62	0,534	-0,37	0,71
Andel ROBEK i fylket	-0,03	0,82	-0,04	0,970	-1,63	1,57
Liten kommune	-0,14	0,32	-0,44	0,657	-0,78	0,49
Stor kommune	-0,44	0,35	-1,25	0,213	-1,13	0,25
Befolkningsutvikling	0,01	0,02	0,56	0,578	-0,03	0,05
Politisk styring	0,05	0,99	0,05	0,957	-1,89	2,00

Tabell 20 viser at regresjonsanalysen ikke er signifikant. Justert R-Kvadrat er også meget lav, noe som gjør at vi ikke kan trekke konklusjoner rundt de uavhengige variabelenes sammenheng med den avhengige variabelen endring i avdragsutgifter i % av langsiktig gjeld.

6 KONKLUSJON

Denne oppgaven har hatt som mål å beskrive hvordan (og i hvilke grad) registrering i ROBEK påvirker en kommunes økonomiske utvikling. Dette da jeg anser det som viktig å undersøke om en etter snart 13 år med ROBEK oppnår at kommuner oppført på listen retter opp sin økonomiske ubalanse.

Analysene gjennomført i denne oppgaven viser at registrering i ROBEK i perioden 2003-2012 har medført en svakere vekst i brutto driftsinntekter og langsiktig gjeld sammenliknet mot kommuner uten historikk i ROBEK. Dette er motsatt av hypotesen for endring i brutto driftsinntekter (H1), men helt i tråd med hypotesen for endring i langsiktig gjeld (H2). Regresjonsanalysen viser at korrelasjonene er signifikante, noe som styrker konklusjonen.

Analysene viser også at registrering i ROBEK i perioden 2003-2012 har medført en marginalt høyere vekst, sammenliknet mot kommuner uten historikk i ROBEK, både hva angår brutto- og netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter. Dette er også er i tråd med hypotesene (H3 og H4). Regresjonsanalysen viser derimot ikke signifikante korrelasjoner, slik at hypotesene kun kan omtales som tendenser. For resultatstørrelsene endring i renteutgifter i % av langsiktig gjeld 2003-2012 og endring i avdragsutgifter i % av langsiktig gjeld 2003-2012 viser analysene marginale forskjeller og marginale korrelasjoner som ikke er signifikante. Dette gjør at resultatene her blir usikre.

Oppsummert tyder resultatene på at ROBEK har en positiv påvirkning på de registrerte kommunenes økonomiske situasjon hva angår begrensning av gjeldsvekst og vekst i brutto- og netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter. Det at analysene viser at registrering i ROBEK i perioden 2003-2012 har medført en lavere vekst i brutto driftsinntekter behøver som nevnt ikke bety at ROBEK har negativ påvirkning av den økonomiske situasjonen. En tendens som viser vekst i brutto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter tyder her på at kommuner registrert i ROBEK har hatt en svakere vekst i sine brutto driftsutgifter enn veksten i brutto driftsinntekter.

Ved videre forskning på temaet ville det vært interessant å se nærmere på de ulike driftsinntektene og driftsutgiftene i kommunene, for å avdekke mer konkret hva registrering i ROBEK medfører. Det er også en mulighet for at en data transformasjon av nøkkeltallene kunne gitt mer signifikante resultater for enkelte av resultatstørrelsene. Det kunne også vært en ide å inkludere flere kontrollvariabler, deriblant arbeidsledighet. En tidsseriestudie (se punkt 3.4) kunne også vært nyttig, men jeg har ikke lagt fokus på dette i denne oppgaven.

7 LITTERATURLISTE

- Baldersheim, Bernt, Kleven og Rattsø (red.). "Kommunalt selvstyre i velferdsstaten". Tano Aschoug. 1997.
- Bernhardsen, Tom og Øistein Røisland. "Hvilke faktorer påvirker kronekursen?". 2004.
- Frihagen, Arvid. Forvaltningsrett. Bind 1: "Forvaltning og kompetanse". 3. utg. Oslo:1991.
- Fimreite, Anne Lise og Jane Erik Grindheim. "Offentlig forvaltning". Universitetsforlaget.
- Mauland, Helge: "Kommuner på svarteliste (ROBEK) og netto driftsresultat – finnes det noen sammenheng?". Paper presentert på FIBE-konferansen 2006.
- Jacobsen, Johnsen og Robertsen: "Resultatvurdering i offentlig sektor". Kommuneforlaget. 1995
- Skog, Ole Jørgen: "Å forklare sosiale fenomener, En regresjonsbasert tilnærming". Gyldendal Akademisk Forlag. 2004
- Johannesen, Asbjørn: "Introduksjon til SPSS, tredje utgave". Abstrakt forlag. 2003
- Johannesen, Asbjørn, Kristoffersen, Line og Tufte, Per Arne. "Forskningsmetode for økonomisk- administrative fag" Abstrakt forlag. Oslo:2004
- Hellevik, Ottar. "Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap".6. utgave. Oslo:1999.
- Ot.prp. nr.43; 1999-2000: "Om lov om endringer i lov 25. september 1992 nr. 107 om kommuner og fylkeskommuner m.m."
- Ot.prp. nr.14; 2006-2007: "Om lov om endringer i kommuneloven (kontroll med fylkeskommunenes økonomi fram til forvaltningsreformens ikrafttredelse)"
- St.prp. nr 1; 2003-2004: "Statsbudsjettet 2004"
- Meld.st.1; 2013-2014: "Nasjonalbudsjettet 2014"
- Lov 1992-09-28 nr. 107: "Lov om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven) "
- Grøtting, Olov og Vassli, Oddbjørn: "Omstilling og økonomistyring i kommunene – en sammenlignende studie av to ROBEK-kommuner og to kommuner uten historikk i ROBEK i Hedmark". Masteroppgave 2004
- Rapport fra Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi, Kommunal- og Regionaldepartementet, November 2011
- "Kompensasjonsordninga for bortfall av differensiert arbeidsgjevaravgift, Eit regionalpolitisk eksperiment", Møreforskning Volda og Møreforskning Molde AS, 2007
- "Forslag til forbedring av overføringssystemet for kommunene", rapport av 26.10.2007, Kommunal- og regionaldepartementet.2007
- NOU 1996:1 "Et enklere og mer rettferdig inntektssystem for kommuner og fylkeskommune"
- Notat 2001:3" Effektivitet i statlig ressursbruk", Statskonsult 2001

Avtale mellom Vestre, Kristelig Folkeparti, Fremskrittspartiet og Høyre: ”Samarbeidsavtale”
Stortinget 30.10.2013

7.1 Internett

<http://www.robek.dep.no>

<http://www.ssb.no/kostra>

<http://www.regjeringen.no>

<http://office.microsoft.com>

7.2 Figurer

FIGUR 1: Antall kommuner i ROBEEK 2001 – mai 2012, Kilde: www.robek.dep.no

FIGUR 2: Kommunale inntektskilder, 1950-199 (i prosent). Kilde: Fimreite og Grindheim.

2001:106

FIGUR 3: Arbeidsgiveravgiftssatser og soner 2007-2013. Kilde: www.regjeringen.no

7.3 Tabeller

Tabell 1: Rammetilskudd til kommuner, Kilde: Prop 1 S (2012-2013)